

RYŪ MURAKAMI – TOKYO DECADENCE

„Suplimentul de cultură” vă prezintă în avanpremieră un fragment din acest roman, în curs de apariție la în colecția Biblioteca Polirom. Seria Actual, traducere din limba japoneză de Roman Pașca.

PAGINA 12

CÂND OMULE REDUS LA CIFRE

Inspirată a fost alegerea titlului *Domnul Zero* pentru cea mai recentă punere în scenă de la Teatrul „Mihai Eminescu” Botoșani.

PAGINA 7

SEIJI OZAWA. DANSATORUL

Pe 6 februarie 2024 s-a stins Seiji Ozawa, unul dintre cei mai carismatici șefi de orchestră ai secolului 20.

PAGINILE 2-3

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA // APARE LUNEA // WWW. SUPLIMENTULDECULTURA.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

ANUL XX ▶ NR. 839 ▶ 19 – 25 FEBRUARIE 2024 ▶ REALIZAT DE EDITURA POLIROM ȘI ZIARUL DE IAȘI

INTERVIU CU PIANISTUL DRAGOȘ CANTEA, DIRECTOR ARTISTIC AL CLASSIX

„ESTE TIMPUL
CA FESTIVALUL
CLASSIX SĂ FIE
DESCOPERIT DE
UN PUBLIC
INTERNĂȚIONAL”

PAGINILE 8-9

Seiji Ozawa. Dansatorul

Pe 6 februarie 2024 s-a stins Seiji Ozawa, unul dintre cei mai carismatici șefi de orchestră ai secolului 20. Micul dansator metamorfozat în uriaș pe podiumul de orchestră a fost primul dirijor asiatic care a făcut

carieră în Occident și o vedetă a muzicii clasice care a oferit prin pasiune și disciplină o nouă imagine omului cu baghetă în mână din fața unei orchestre. Avea 88 de ani.

CĂTĂLIN SAVA

A fost un superstar al muzicii clasice. Entuziasma întotdeauna publicul, atât în solipsismul de haiku eterat al lui Toru Takemitsu, cât și în monumentalitatea liturgică a vocal-simfonicului la Messiaen. La fel de strălucitor pe scena simfonică, cât și în fosa de operă, Seiji Ozawa a întruchipat disciplina și credința altruistă în lumea muzicii clasice. Pasiunea pentru excelență și arta întotdeauna pusă sub semnul disciplinei au fost semnele distinctive ale carierei sale.

PERFECȚIUNEA UMANIZATĂ

Dincolo de talent, Ozawa a fost muzicianul autodiscipliniei, pe care a cultivat-o drept formă supremă de rafinare, una care transformă mai multe repetiții riguroase în torent direct spre inimile ascultătorilor din sala de concert. Excelență, tenacitate și căutarea constantă a unei perfecțiuni umanizate întotdeauna prin dragostea de muzică.

Iubirea pentru arta sunetelor a reverberat la dirijorul japonez mai ales atunci când i-a învățat pe cei tineri muzică, în proiectele sale academice precum Saito Kinen Orchestra, ansamblu înființat în memoria profesorului său Hideo Saito, Seiji Ozawa International Chamber Music Academy Okushiga, Seiji Ozawa International Academy Geneva sau școala de operă Onga ku-Juku, toate pe linia moștenirii marilor maeștri von Karajan, Bernstein, Abbado, Muti sau Barrenboim.

Până la proiectele academice, Ozawa a fost în anii formării singurul tânăr dirijor care a studiat cu von Karajan și Bernstein și care a dirijat pe toate continentele, inclusiv, în 1979, în China comunistă, cea mai refractară pe atunci țară la muzica lui Beethoven.

Seiji Ozawa s-a născut în China, în 1935, din părinți japonezi. A început să studieze pianul când familia s-a întors în Japonia, în 1944, dar viața lui și-a schimbat cursul după ce și-a rupt ambele degete arătătoare în timpul unui meci de rugby. Profesorul de muzică al lui Ozawa, Hideo Saito, a fost cel care l-a îndrumat spre dirijat, iar traiectoria vieții lui a fost schimbată pentru totdeauna.

A vândut motoscutere pentru a se întreține la Berlin, acolo unde Karajan l-a primit asistent, a câștigat concursul pentru tineri dirijori de la Besançon, care i-a oferit șansa studiului cu Charles Munch și Pierre Monteux la Tanglewood și i-a făcut pe francezi să-l declare cel mai francez dintre japonezi.

Câștigător al premiului Koussevitzky, a fost primul asiatic care a devenit asistentul marelui Lenny Bernstein la New York Philharmonic. Director artistic al uneia dintre cele mai bune orchestre americane din Big Five și din lume vreme de 29 de ani, a avut un rol covârșitor în popularizarea muzicii numite „clasice” în Japonia natală. A fost extrem de iubit la Boston, acolo unde era nelipsit de la meciurile de baseball ale Red Sox, dar și ca director muzical la Toronto și San Francisco. A fondat New Philharmonic Japan, Orchestra Internațională Saito Kinen și Tokyo Opera Nomori, mișcându-se peste tot cu o grație coregrafică pe podiumul de orchestră, unde a dirijat 140 de lucrări, în premieră, din

creațiile a 50 de compozitori.

În Japonia, Ozawa era venerat ca o celebritate. Dar nu a fost întotdeauna așa. După ce și-a părăsit patria, unii japonezi, mai ales criticii muzicali, l-au acuzat că s-a „occidentalizat”. Asta nu a contat prea mult pentru Seiji, nici alte scandaluri cu orchestre mari și impresari, de care nu avea cum să fie scutit. Pentru el, dirijatul era o chestiune de suflet. Iar coregrafiile de pe podiumul de orchestră deoalau partea imersată a muzicii.

„A CONDUCE O ORCHESTRĂ ÎNSEAMNĂ A CONȘTIENTIZA O PARTE A SUFLETULUI. PARTEA NEVĂZUTĂ ESTE CEA MAI IMPORTANTĂ”

„Să-l vezi pe Seiji dirijând era ca și cum ai urmări un dansator grozav”, a spus într-o emisiune comemorativă, săptămâna trecută, la GBH Morning Edition Boston, unul dintre colaboratorii săi foarte apropiați de la BSO, Anthony Fogg. „Avea cele mai frumoase, poetice și

fluide mișcări. Putea să dirijeze practic doar prin corpul său. Era mic. Era o creatură minusculă, asemănătoare unei păsări, cu claiă lui mare de păr. Dar avea acest control fantastic și o memorie prodigioasă care îl ajuta să dirijeze pe dinafară, chiar și cele mai complicate lucrări moderne.”

„Ce dansator era”, își amintește și trombonistul Norman Bolter, angajat de Ozawa la Boston, pe când avea doar 20 de ani. „Dar nu doar ca un dansator care își face numai propria coregrafie, dansul lui te prindea imediat, în timp ce privirea lui putea pătrunde direct prin tine. Claritatea gestului său dirijoral a fost extraordinară. Avea fluiditate, avea întotdeauna dansul, mereu viu și prezent.”

LUPTA CU CANCERUL

La 78 de ani, Seiji Ozawa și-a anunțat retragerea de pe scenă. Atins de un cancer esofagian, artistul și-a anulat în 2010 toate angajamentele pentru șase luni pentru a fi

supus unui tratament intens. A fost nevoit să anuleze multe concerte, până în 2015-2016, și, după mai bine de șase ani de luptă acerbă pentru a depăși boala, a revenit pe podium. Pas cu pas, revine complet în lumina reflectoarelor, dedicându-se în special proiectelor sale cu Orchestra Internațională Saito Kinen, precum și cu Seiji Ozawa International Academy Switzerland, școala pe care a fondat-o în 2004 și în care muzica de cameră a avut un loc important.

În ultimii ani, era satisfăcut să vorbească despre soliști și formații camerale născute în această academie, aplaudate pe scene internaționale, de la Carnegie Hall New York, Victoria Hall Geneva până la Louis Vuitton Foundation Paris.

OZAWA ÎN ROMÂNIA

În România, maestrul Ozawa a dirijat pentru prima oară la ediția 2001 a Festivalului Internațional „George Enescu”, într-un program

Cu Leonard Bernstein

cu Orchestra Operei de Stat din Viena și Orchestra Filarmonică din Viena, aducând publicului bucurăreștean o versiune memorabilă a primei rapsodii de George Enescu, dar și *Salomea*, capodopera lui Richard Strauss pe care a înregistrat-o în 1994 pentru Philips într-o versiune istorică cu Jessye Norma și Staatskapelle Dresda.

Compozitoarea Sabina Ulu-beanu își amintește: „Pentru mine, cel mai formidabil moment Seiji Ozawa la care am asistat va rămâne *Salome* de Richard Strauss din festivalul Enescu 2001, pe care a dirijat-o pe dinafară și a fost absolut indescritibil,

perfecțiune *and some more*”.

Anul următor, în noiembrie 2002, la invitația lui Ioan Holender, Președintele Festivalului Enescu de la acea vreme, Seiji Ozawa s-a întors la București pentru a dirija Orchestra Filarmonicii „George Enescu”, într-un concert memorabil cu Valentin Gheorghiu, pe scena Ateneului Român. Marele pianist român declara într-un interviu pentru revista festivalului: „Faptul că dorește în mod special ca studenții să participe la repetițiile sale arată o mare generozitate, amintindu-ne de marele nostru Enescu și cred că dorința de a colabora cu un solist român

este un semn al prețuirii față de arta noastră interpretativă”.

PUR ȘI SIMPLU DESPRE MUZICĂ

Marele dirijor japonez a devenit cunoscut nemelomanilor la scară planetară odată cu apariția volumului *Absolutely on Music: Conversations with Seiji Ozawa* de Haruki Murakami, Harvill Secker 2011. Tradusă la Editura Polirom de Mihaela Albușescu în 2018, această colecție de discuții între Haruki Murakami și Seiji Ozawa, realizate în noiembrie 2010 și iulie

„De ce ascultăm muzică?” se întreba Seiji Ozawa într-un interviu pentru „Le Figaro” în 2009. „O să vă spun o poveste foarte simplă. Când ne simțim pierduți, eu și soția mea ascultăm un vechi LP Dinu Lipatti cântând *Jesu, meine Freude* de Bach. El interpretează acest coral într-un mod incredibil de personal, ca și cum și-ar vorbi singur. E mai bun ca un pahar de vin sau ca un pui de somn.”

2011, perioada în care dirijorul se refăcea după operația de cancer esofagian, a cunoscut un succes fenomenal. Deși dialogul pleacă în esență de la câteva înregistrări memorabile, Ozawa spune acid undeva, că „poate o să vi se pară jignitor ceea ce urmează să spun, dar nu vreau ca aceste conversații să fie pentru colecționarii maniaci. Probabil că pentru cei din urmă nu sunt de interes, dar sper ca rândurile de față să-i bucure pe cei care într-adevăr iubesc muzica. Mi-aș dori ca această carte să fie un fel de îndrumar”. Pentru cei care nu au citit-o încă, un fragment revelator:

Ozawa: Știți, pe măsură ce stau de vorbă așa cu dumneavoastră, îmi dau seama că eu nu m-am

gândit niciodată la muzică în felul acesta. Atunci când studiez o piesă, sunt sută la sută concentrat pe partitură. Probabil de aceea nu prea mă gândesc la alte lucruri. Mă interesează doar muzica în sine. Aș putea spune că mă bazez numai pe ceea ce este între mine și muzică.

Murakami: Vreți să spuneți că pur și simplu acceptați muzica așa cum este, fără să căutați înțelesuri în muzică sau în fiecare părțică a ei?

Ozawa: Exact. De aceea este foarte greu să le explic oamenilor. Am această particularitate care mă ajută să mă transpun total în muzică.

SEIJI OZAWA, 1935-2024

Concert omagial Seiji Ozawa, Boston Symphony Orchestra la Symphony Hall Boston, vineri 9 februarie 2024 – Jesse Costa WBUR

HARUKI MURAKAMI
SEIJI OZAWA

Pur și simplu
despre muzică

POLIROM

Jurnalul mizantropului nomad (51)

ANDREI CRĂCIUN

CULEGĂTORUL DE HARFE

Continuăm Jurnalul.

Sâmbătă, 10 februarie

Unul dintre dezavantajele de a fi Șoșoacă: nu mai poate fi răul cel mai mic.

O notă de acum trei ani: Ușor-ușor, intră și copiii născuți la începutul secolului XXI în câmpul muncii. Am mari așteptări de la progres și de la milenialii bugetari speciali de mâine. Trag nădejde ca ei să se pensioneze la 25 de ani, nu ca strămoșii lor, la 40.

Încă o notă de acum trei ani:

Idee de reformă fiscală: copiii bugetarilor speciali să fie încadrați direct ca pensionari speciali, să nu se mai nevoiască și-n câmpul muncii.

O notă de acum trei ani: Doamna Șoșoacă. Nu pot să înțeleg cum i-a scăpat lui Nenea numele ăsta. Greșeală impardonabilă, monșer. Doamna Șoșoacă, nene. Doamna Șoșoacă.

Încă o notă de acum trei ani: Citesc știrile din țara natală, România așteaptă reacția Doamnei Șoșoacă și aș vrea să mă nasc din nou, dar de data aceasta în Gabon.

Încă o notă de acum trei ani: Nu mai există clasă de mijloc nici între oamenii frumoși, oameni dragi sufletului meu, și nemernicii ăilalți care nu sunt oameni frumoși, oameni dragi sufletului meu. Practic, numai oameni frumoși, oameni dragi sufletului meu, și neoameni pe lume. Când

de fapt e exact invers: peste tot doar oameni maro & gri, of, nici oameni frumoși, dragi sufletului meu, nici nemernici & neoameni, *how dare you?*

O notă de acum doi ani: Idee de basm românesc: nimeni nu trăiește fericit până la adânci bătrâneți, cu excepția lui Ion Iliescu.

O altă notă de acum doi ani: Dacă exista la Jocurile Olimpice de iarnă proba de plăvanlavale, președintele venea acasă plin de aur, eroul țării românești.

Vineri, 9 februarie

Democrația de la vlahi: în loc să fie la ocnă, cu bila de picior, marii pungași le vor zâmbi vlahilor din afișele electorale și anul acesta, spre a fi frumos. Și, având retardul istoric imposibil de tratat, fiind blocați mintal într-un mix de precambrian, feudalism, ceușism târziu și tranziție eșuată,

vlahii vor alege cu marele entuziasm necesar.

Fratele Negoită ăla de la trei, ales și reales de cetățenii din sectorul cu pricina, pe care îi socotesc de aceea cei mai inteligenți dintre toți vlahii (cu excepția firească a votanților lui Popescu ăla de-și zice Piedone, întinând numai nobilele idealuri ale lui Piedone), mi se pare emanat din ciudata încrucișare a ochilor lui Ciorbea cu un kilogram de făină, un palmier după două săptămâni în Vitan, o fată de locale, deosebită, elegantă, centrală, discretă, rafinată, posibilitate loc parcare și crierul găinii moarte a creatoarei cu găina.

O notă de acum cinci ani: Aflat în deplinătatea termenilor acestei comparații, afirm cu toată responsabilitatea că Bucureștiul nu e micul Paris, ci marele Băicoi.

O notă de acum trei ani: Nu

știu de ce nu se menționează mai des în Club 27 și numele lui Saint-Just, ghilotinat totuși la douăzeci și șapte de ani, în timpul Revoluției Franceze, nu înainte de a ne fi lăsat totuși frumoasele cuvinte: Fericirea e o idee nouă în Europa.

O notă de acum doi ani: Nu înțeleg cum de nu a apărut deja emisiunea televizată „Nășica”. A fost „Nașul”, dar n-are puterea pe care ar putea să o genereze în lumea vlahă „Nășica”.

Joi, 8 februarie

O notă de acum doi ani: Văd că nu mai merge bobul românesc așa cum mergea el pe la Jocurile Olimpice. Pe de altă parte văd „politicieni” vlahi de prim-rang (vorba vine) și constat că stăm bine la boabe, la consumul de boabe la vârf. Prostie macră fără os tăvălită prin făină & bobite – o nouă rețetă pentru o democrație și mai originală, valahie, nebunie, tot.” **SDC**

Armand Goșu la Cărturești Verona: Putin împotriva Occidentului

Miercuri, 6 martie, ora 19.00, la **Librăria Cărturești Verona Demisol** (Str. Pictor Arthur Verona, nr. 13-15, București), va avea loc lansarea volumului **Putin împotriva Occidentului. Războiul din Ucraina și noua dezordine mondială** de Armand Goșu, publicat la Editura Polirom.

Participă: Teodor Baconschi, Alexandru Gussi, Lucian Popescu, Armand Goșu
Va modera: George Onofrei

DESPRE CARTE

„Miza războiului purtat de Putin împotriva vecinului său de la vest este mai mare decât destinul Ucrainei, echilibrul regional sau chiar cel european. De felul în care se va sfârși acest conflict depinde menținerea actualei ordini internaționale sau abandonarea ei, cu consecințe imprevizibile asupra întregii lumi pe termen mediu și lung. E o bătălie între democrație și dictatură, între regimurile liberale și cele autoritare. Nu este o competiție, căci aceasta ar presupune reguli și fairplay, ci o luptă pe viață și pe moarte între civilizația

occidentală și dușmanii ei. Viitorul României depinde și el de rezultatul acestui război. Deși ar putea părea regională, conflictele din Ucraina și Israel au potențialul de a schimba întregul sistem global, adică de a provoca în ordinea internațională modificări majore de calibrul celor produse de războaiele mondiale. Adversarii lumii libere se încălzesc pe margine.” (Armand Goșu)

DIN CUPRINS

Putin nu se mulțumește cu fâșii din Ucraina, o vrea pe toată pentru Rusia • Va fi atacată Republica Moldova? • Războiul Rusiei cu Vestul • Războiul, reacția României și soarta Rusiei • „Noul simbol al Rusiei – un baros pătat cu sânge” • „Astăzi, suntem mai aproape de Orwell decât de Stalin” • E un mister cum rezistă Ucraina. S-ar putea trezi rușii cu o dronă care să atace Kremlinul? • Cum vrea Putin să termine războiul • Războiul a intrat (și) în casele rușilor • „Povestea lui Prigojin și de ce se tem mereu politicienii ruși de armată”

Armand GOȘU predă din 2004 istoria politică a Rusiei și a URSS,

Lansare de carte • Ședință de autografe

Armand GOȘU

*Putin împotriva Occidentului.
Războiul din Ucraina
și noua dezordine mondială*

Miercuri, 6 martie, ora 19.00
Cărturești Verona Demisol
(Str. Arthur Verona nr. 13-15)

Participă:
Teodor BACONSCHI, Alexandru GUSSI,
Lucian POPESCU, Armand GOȘU

Va modera:
George ONOFREI

istoria politicii externe și a diplomației sovietice, evoluții în fostul spațiu sovietic și introducerea în istoria serviciilor secrete sovietice. Are un doctorat în istoria Rusiei, cu o teză despre politica externă a Imperiului Rus (Moscow, 1998). A avansat până la gradul de cercetător științific principal II la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” al Academiei Române, unde a lucrat între 1991 și 2001. A fost coordonator de programe la Institutul

Român de Istorie Recentă (2002-2004). Din 2004 este conferențiar la Universitatea din București. A fost corespondent la Moscova pentru radio BBC, în anii 1995-1998 și 1999-2000. Între 2005 și 2010 a fost redactor-șef adjunct, iar în perioada 2013-2014 redactor-șef al „Revistei 22”, editată de Grupul pentru Dialog Social. De același autor: *Euro-falia. Turbulențe și involuții în fostul spațiu sovietic* (2016), *Democrația sub*

asediu. România în context regional (coordonator împreună cu Alexandru Gussi, 2019), *Istoria comunismului din România*, vol. III: *Documente. Nicolae Ceaușescu (1972-1975)* (coeditor, Polirom, 2016), *Rusia, o ecuație complicată* (Polirom, ed. I, 2021, ed. a II-a, 2022), *Între Napoleon și Alexandru I* (Polirom, 2022), *Putin, obsesia imperiului* (cu ilustrații de Dan Perjovschi, Polirom, 2022). **SDC**

Când orgoliile bat comasarea

FLORIN GHEȚU

VAGONUL CU VORBE

Vor fi sau nu comasate localele cu europarlamentarele? La ora la care scriu aceste rânduri, liderii PNL și PSD se pregăteau de noi negocieri, după ce ultima lor întâlnire s-a dovedit a fi un eșec.

De ce e așa greu de luat o decizie, mai ales că și la PNL, dar și în PSD au existat destui oameni care susțineau sus și tare ideea comasării? Pentru că una e intenția, dar altceva e să și iei decizia.

PNL s-a dovedit inflexibil la negocierile cu social-democrații. Mandatul primit de Nicolae Ciucă era strict legat de comasarea din iunie, fără nici o legătură cu alegerile din toamnă. PSD a dorit să lărgască discuția, intenționând să obțină stabilirea unui calendar complet pentru alegerile din acest an. Concret, PSD vrea să fie luată acum o decizie privind modul în care se vor desfășura alegerile parlamentare și cele prezidențiale. Ba mai mult, PSD și-ar fi dorit un candidat comun

la prezidențiale, iar acela să fie Marcel Ciolacu. Liberalii au spus nu, cerând ca Nicolae Ciucă să fie alesul comun. Iar din acest punct discuțiile s-au blocat. Delegațiile celor două partide s-au ridicat de la masă fără a stabili ceva concret.

Și la PNL, dar și în PSD, există temeri privind deznodământul alegerilor din acest an. PNL e neliniștit în privința europarlamentarelor. PSD stă cocoțat pe primul loc în sondaje, însă liberalii se bat cu AUR pentru locul doi. Ba chiar există destule semnale că, în lipsa sprijinului masiv al primarilor săi, PNL va lua un scor prost la europene, undeva spre 15 la sută. În aceste condiții, PNL se teme și pentru poziția a treia, pentru că Alianța Dreapta Unită formată în jurul USR ar putea amenința bronzul liberalilor.

De cealaltă parte, pentru PSD miza nu este neapărat comasarea din 9 iunie, ci mai degrabă prezidențialele. Acolo e frica teribilă a social-democraților, care știu că le e foarte greu să câștige turul doi.

Nici măcar o confruntare Ciolacu-Simion în finala pentru Cotroceni nu e dinainte câștigată de PSD.

De aici s-a ajuns la blocaj. PNL se teme că la europene va suferi o înfrângere usturătoare, în timp ce PSD nu vrea să repete scenariul ultimilor 20 de ani de la prezidențiale. În plus, cine câștigă acum Cotroceniul are toate șansele să rămână președinte zece ani. Iar PSD știe că partidul care deține șefia statului are pâinea și cuțitul în privința desemnării premierului.

PNL și PSD ridică fără să vrea tensiunea pe scena politică. Discuția care se întinde deja de săptămâni bune privind comasarea stârnește destulă iritare în teritoriu. Îmi spunea un director dintr-o primărie de comună situată în imediata apropiere a Iașului că atmosfera politică s-a tensionat brusc în localitate, după ce s-a aflat că aproape sigur localele vor fi în iunie.

Dar, dincolo de campania electorală care pare să fi început

deja în unele locuri e dreptul combatanților politici să știe când vor fi alegerile și ce strategie să adopte. Nu cred că există vreodată civilizată în Uniunea Europeană în care calendarul electoral să fie stabilit cu atâta greutate și atât de târziu.

Cum spuneam anterior, PSD și PNL ridică miza politică și tensionează atmosfera. Discuțiile nesfârșite privind comasarea seamănă cu o tocmeală ieftină, iar alegătorii ar putea sancționa acest lucru. Obținerea de avantaje înaintea confruntării riscă să aibă efectul invers, iar PNL și PSD se pot trezi cu destui oameni iritați la urne.

Anul electoral 2024 nu seamănă cu ce am avut în urmă cu patru sau opt ani. Avem patru rânduri de alegeri într-un interval de numai câteva luni, iar toamna viitoare se anunță una teribilă. Devansarea localelor ar fi o soluție pentru a mai reduce tensiunea din toamnă, dar lucrurile trebuiau făcute cu cap, la vedere

și în urma unor consultări cu șefii opoziției. În loc de mai multă democrație, PNL și PSD dau senzația că vor să câștige puncte gratis înainte de start.

Socoteala celor două formațiuni este să rămână împreună la putere măcar zece ani de acum înainte. Extremismul există, se manifestă tot mai virulent peste tot în Europa, dar nu îl combați prin întâlniri fără număr între PSD și PNL. Și cu decizii la limită.

Cele două partide vor să rămână împreună la putere, dar fiecare ar vrea să-l păcălească pe celălalt. Tare bine ar fi dacă am avea doi președinți și doi primari în fiecare localitate, pentru ca domnia PSD și PNL să fie pe viață. **SDC**

ÎN CURS DE APARIȚIE

Emil Brumaru, *Infernala comedie*

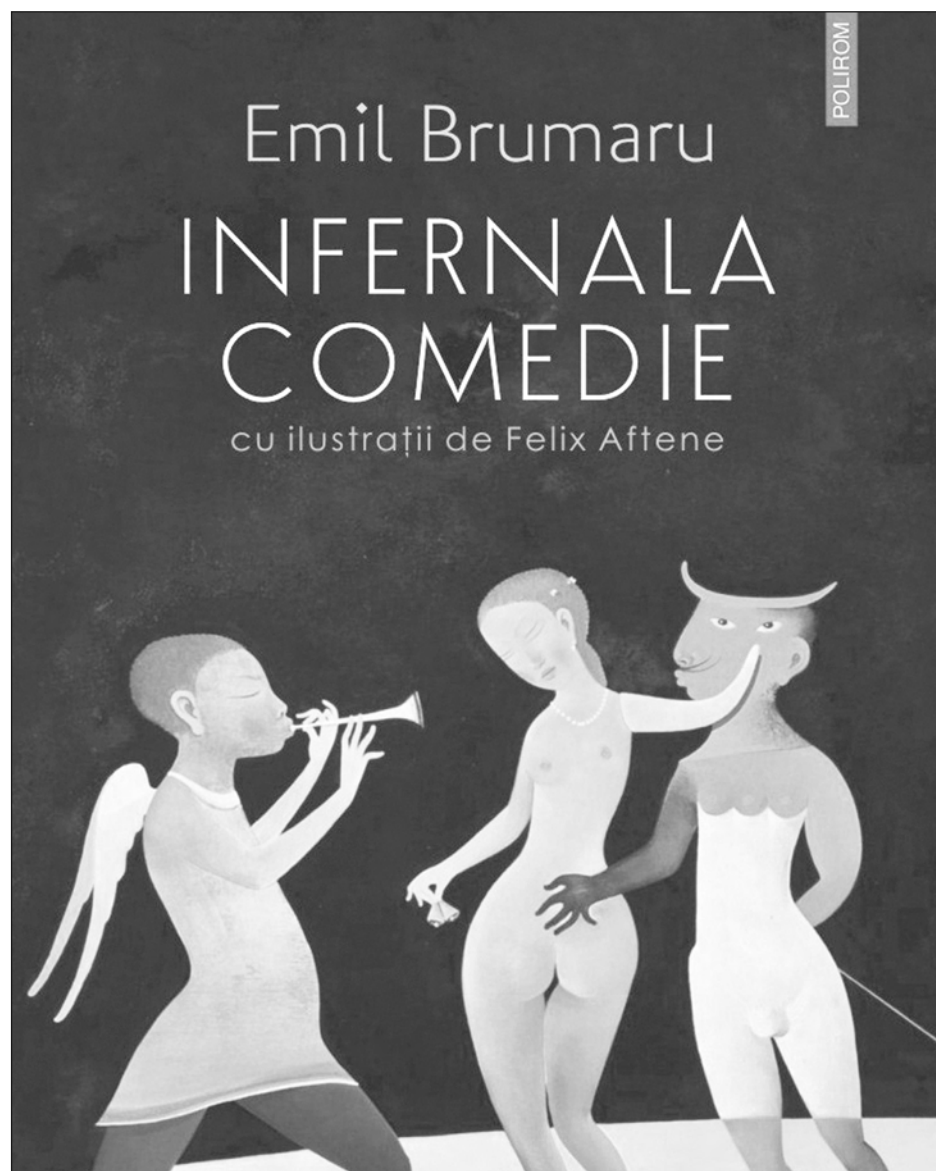
Prefață de Radu Vancu
Ilustrații de Felix Aftene

„Emil Brumaru e unul dintre puținii poeți care-ți dau certitudinea că sunt mari încă de la debut. Și totuși, celebritatea extraliterară și-a câștigat-o abia odată cu poemele «pornolirice». Îndrăznelile sale de limbaj au violentat prudera de gust a cititorului nostru mediu. Încă tânără, literatura noastră e și excesiv de pudică – îi este aproape cu desăvârșire străină tradiția marii literaturi erotice. Revoluția – și șocul – pornolirismelor lui Emil Brumaru constă în aceea că el introduce definitiv corpul erotizat în literatura română. Nu e totuși întâmplător că sonetele acestea porno se cheamă *Infernala comedie* – ca și în cazul *Divinei*, e vorba tot despre o via purgativă prin care sufletul își regăsește inocența.” (Radu Vancu)

Emil Brumaru (1939-2019) este unul dintre cei mai importanți poeți români. A debutat în 1970 cu *Versuri*, volum premiat de Uniunea Scriitorilor din România. Alte volume publicate: *Detectivul Arthur* (1970), *Julien Ospitalierul* (1974), *Cântece naive* (1976), *Adio, Robinson Crusoe* (1978), *Dulapul îndrăgostit* (1980), *Ruina unui samovar* (1983, distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor), *Dintr-o scorbură de morcov* (1998), *Poeme alese. 1959-1998* (2003), *Fluturii din pandișpan* (2003), *Poezii* (carte la borcan, 2003), *Opera poetică*

(3 vol., 2005), *Submarinul erotic* (2005), *Infernala comedie* (2005), *Cântece de adolescent* (2007), *Povești erotice românești* (volum colectiv, 2007), *Ne logodim cu un inel de iarbă* (2008), *Versuri* (2010), *Poveștea boiernașului de țară și a fecioarei...* (ediția a II-a adăugită, 2012), *Intelctuali la cratiță* (volum colectiv, 2012), *Rezervația de îngeri* (2013) și *Sfâșiat de umbra unui înger* (2013).

La Editura Polirom a mai publicat volumele *Cerșetorul de cafea. Scrisori către Lucian Raicu* (2004), *Dumnezeu se uită la noi cu binoclul* (2006), *Basmul Prințesei Repede-Repede* (în colab. cu Veronica D. Niculescu, 2009), *Opere I. Julien Ospitalierul* (2009), *Opere II. Submarinul erotic* (2009), *Opere III. Cerșetorul de cafea* (2012; 2014 în colecția „Eseuri & confesiuni”), *Opere IV. Dumnezeu se uită la noi cu binoclul* (2014), *Cad castane din castani. Amintiri de ieri și azi* (în colab. cu Veronica D. Niculescu, 2014), *Opere V. Crepusculul civil de dimineață* (2015) și *Opere VI. Ne-ndepărtăm din ce în ce de viață... Opera postumă* (2020). Este laureat al Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” (2001) pentru *Opera Omnia*, în 2011 a primit Premiul revistei „Observator cultural”, de asemenea pentru *Opera Omnia*, iar în 2013 Premiul Președintelui UNITER. În 2014 primește Premiul pentru Literatură în cadrul galei „Oamenii Timpului”. Poemele sale au fost incluse în antologii din România, Germania, Franța și Anglia. **SDC**

Duhul a părăsit lampa

GEORGE ONOFREI

DIN COLȚUL OPUS

A trecut mai bine de un an de când avem ChatGPT, inteligența artificială umblă slobodă prin lume, dar încă n-a reușit să o distrugă. Și nici locuri de muncă extraordinar de multe să desființeze, în condițiile în care rata șomajului continuă să fie una la minime istorice în zona de lume din care și noi facem parte. N-a omorât planeta, dar nici n-a adus, momentan, prosperitate „gratis“ (în afara hype-urilor de pe piețele financiare când vine vorba de investiții în companii de tehnologie).

În schimb, azi știm mult mai multe despre ce și cât se pricepe să facă IA-ul. Tehnologia este de parte de a fi *open source*, iar principalele modele care au și o versiune comercială (printre care ChatGPT-ul celor de la OpenAI) sunt deținute de aceleași uriașe companii care domină piața mondială (Microsoft prin acțiunile și investițiile în OpenAI, Google prin propriile tehnologii IA dezvoltate, dar încă neintegrate pe scară largă pentru toți utilizatorii etc.). Așadar, avem la un capăt coloșii care au bani de servere puternice ca să facă IA-ul să se învârtă (la fel ca și în zona de social media), iar la celălalt suntem noi, utilizatorii aplicațiilor. Nimic nou sub soare, în afară de însăși doamna Inteligență Artificială.

Conspiraționiști au fost și vor mai fi cât va mai exista lumea aceasta, dar deocamdată noi nu ne putem da cu părerea în aceasta pagină decât în legătură cu acea tehnologie la care avem acces neîngrădit (chiar dacă e contra cost) și nu la cea la care, eventual, se lucrează în laboratoarele „secrete“. Recitind textele pe care le-am dedicat aici, în „Suplimentul de cultură“, domeniului inteligenței artificiale, realizez că am trecut de la agonie la extaz într-un timp record, pentru a mă întoarce la extaz, apoi din nou la agonie și ajungând, în cele din urmă, la realism.

Așa că cel mai simplu și, îndrăznesc să cred, folositor lucru

la momentul de față este să împărtășesc experiența mea și a colegilor mei de pe diverse proiecte cu folosirea în viața profesională de zi cu zi a instrumentelor AI.

O spun răspicat: ChatGPT nu poate scrie acest text în locul meu decât dacă aș investi o cantitate de timp similară (sau mai mare) ca scrierea din capul meu! Ca să obții un produs finit ai de introdus materia primă, iar mai apoi de oferit instrucțiuni precise. Ei, aici se blochează treburile: oricât de precise mi s-ar părea mie acele instrucțiuni, mereu ChatGPT are nevoie de alte și ale precizări. De ce să pierzi timp cu joaca asta ca să obții ceva de Doamne-ajută, când mai bine îți canalizezi acea energie, limitată și ea, săraca, în elaborarea propriului text?

Domnul ChatGPT este imperfect, deoarece se bazează în „munca“ sa pe ceea ce a produs deja mintea umană și a îngurgitat în matrice.

O mare vâlvă a făcut în epocă (adică în urmă cu câteva luni) faptul că ChatGPT poate scrie romane și poezii. Talentul lui de prozator sau de poet are legătură cu un adevărat călcăi al lui Ahile. Chat GPT inventează. Am tot sperat că o va face tot mai puțin, dar nu mi s-a îndeplinit speranța. Și asta merge de minune cu ficțiunea, partea asta a învățat-o mai

repede decât să fie precis, să dovedească multă gândire critică și să facă analize mai elaborate. Știe ce e binele și răul în măsura în care i s-a spus ce este acela bine și ce e acela rău, iar aici se face vinovat de păcatul *bias*-ului, are în ADN-ul său implantate fix credințele și valorile celui care l-a antrenat. Pentru moment, IA-ul n-a demonstrat că este el însuși o capacitate intelectuală obiectivă, o instanță morală care să ne combată cu argumente mai bune decât cele pe care noi, trăitori în tot mai polarizatele noastre societăți, am fi în stare ni le fabricăm noi înșine

Când îi ceri chestiuni precise Domnului Chat și el îți livrează aproximări, ai o problemă mare dacă ești jurnalist sau scrii o lucrare științifică ajutat de el. Iar faptul că el are acces azi la toată informația de pe internet riscă să ne ducă într-o fundătură și mai mare. Prin educație și, repet, gândire critică, unii dintre noi reușim să facem distincția între un site conspiraționist și unul serios. Pentru noi, un articol scris de o autoritate în domeniu are o altă greutate decât un text emanat de o seamă de „dacopați“.

Chat GPT o dă în bară momentan și la sarcini mult mai simple. I-am solicitat să îmi spună câți aleși în parlamentele naționale există în fiecare stat UE

care reprezintă Diaspora, cum se votează pentru ei etc. *Fail epic!* Majoritatea datelor culese erau fie incomplete, fie eronate de-a dreptul, lucru descoperit făcând propria cercetare.

Spuneam mai sus de capacitatea lui ChatGPT de a fabula. Să spunem că ai de scris un textuleț despre un moment din istoria României. Ți-l scrie în 3 secunde, dar tu ai de verificat măcar 10 minute corectitudinea informațiilor.

N-aș vrea să vă faceți o impresie greșită, mai ales că plătesc cei 20 de dolari, cât costă lunar licența, deja de vreun an pentru instrumentul OpenAI. Nu este inutil, ba ne oferă și o privire pe gaura cheii spre un viitor în care va fi capabil de tot mai multă gândire critică. Sunt sigur că vom ajunge și acolo, numai că momentan perspectiva se prezintă... pe termen mediu.

Că e vorba de ficțiune sau că e vorba despre articole pentru reviste culturale, lipsește încă ceva esențial de la Chat GPT. Scrie atât de corect, încât scoate tot sufletul dintr-un text. În exercițiul scrisului un om va forța limba, va simula greșeli de limbă pentru a-și atinge țintele stilistice. Iubim și frivolitatea, și jovialitatea, chiar și greșelile izvorâte din inteligență. Pe vremuri, ziarele conțineau erata de a doua zi, o lectură pasionantă a greșelilor unei redacții.

Chat GPT nu dă erată, erata i-o dai tu.

M-am lăsat prins de meandrele ChatGPT și nu mai apuc să detaliez o altă duzină de instrumente IA pe care le folosesc în munca mea de zi cu zi în domeniul editării video, sunetului și graficii. Aici IA-ul ne-a adus un cadou real, bun de utilizat aproape fără greș încă de astăzi: eliminarea unor activități tehnice care consumau enorm de mult timp. Ne-a făcut cadou un lucru de preț: vreme pentru a ne concentra mai mult pe creativitate și mai puțin pe apăsarea de mii de ori a butonului de la mouse. Automatizarea unor activități care erau adevărate corvezi până de curând chiar ne face viața mai bună.

Vă dau un exemplu de „bravo, mă, Chat-ule!“: ai de scris o postare pentru social media despre un eveniment transmis live care abia s-a încheiat. N-ai apucat să te uiți la el și textul îl ai de publicat în 10 minute. IA îți poate transcrie în câteva secunde cu o precizie tot mai mare toate cuvintele rostite vreme de o oră (pe baza înregistrării). Urci fișierul text în ChatGPT și îl instruiști să îți ofere cele mai importante trei idei care s-au discutat. Ei, aici IA face treabă extrem de bună. Dacă vrei însă ceva mai complicat, o analiză detaliată și pusă în context... Mai avem de așteptat.

Tehnologia, în sine, au spus-o înțelepții, este neutră. Praful de pușcă sau dinamita sunt rele în măsura în care sunt așintite asupra unor oameni cu scopul de a-i omorî. Dacă praful de pușcă stă inert într-o ladă, nu face rău nimănui.

IA, ca orice tehnologie, și-a proclamat la creația sa neutralitatea. Ea poate fi folosită pentru a face mult rău tot de către niște oameni împotriva altor oameni. Azi e cert un singur lucru: IA este aici și nu mai pleacă nicăieri. Duhul a părăsit lampa.

P.S. La final, am încărcat acest text în ChatGPT și i-am cerut să-l instruiască pe DALL-E să creeze o ilustrație care i se pare potrivită să îl însoțească. Este imaginea din pagina aceasta. Mie mi se pare „pe câmpii“, departe de ce mi-aș fi dorit. Chat GPT mi-a zis: „Am creat o imagine care ilustrează esența relației în evoluție dintre umanitate și inteligența artificială, așa cum a fost discutată în articol. Această ilustrație poate servi drept acompaniament vizual pentru articol, captând complexitatea și dualitatea impactului inteligenței artificiale asupra societății noastre“.

Ei, hai, că te-alinți! Ce-ți mai place să folosești cuvinte pompoase, dar goale de conținut! **SDC**

Când omul e redus la cifre

Inspirată a fost alegerea titlului *Domnul Zero* pentru cea mai recentă punere în scenă de la Teatrul „Mihai Eminescu” Botoșani. *E o versiune a The Adding Machine/ Mașina de calcul* scrisă de Elmer Rice la începutul veacului trecut (traducerea și adaptarea Ioana Alexandra Lionte-Ivan și Vlad Cepoi) care tratează teme la fel de actuale și în prezent, doar că la un alt stadiu.

Istoria în buclă, de fapt mai mult într-o spirală, pe cercuri care reiau dominantele, de parcă umanitatea nu e aptă să învețe din pățaniile trecutului și tot revine în alte forme la ele. Repetitivitatea experiențelor, raporturile omului cu mașinile inteligente, birocrăția, goana după bani, productivitatea cu orice preț și *bourno-out*-ul, reflectarea lor în relațiile interumane, dezumanizarea, absurdul, rolul afectivității în aceste circumstanțe sunt câteva dintre liniile de fundal detectabile în hermeneutica dramaturgică.

OLTIȚA CÎNTEC DATUL ÎN SPECTACOL

Regia (Vlad Cepoi, care s-a preocupat și de scenografie și ilustrație muzicală) a intervenit printr-un decupaj pe niveluri de sens, într-o dinamică la care contribuie secvențialitatea articulată coerent și vizualitatea scenografic-videografică. Componenta coregrafică a Victoriei Bucun e recunoscutibilă prin amprenta creatoare, imprimă ritmuri cu înrâuriri artistice benefice.

REZOLVĂRI INGENIOASE CARE FAVORIZEAZĂ VIZUALUL

Modelarea spațiului scenic e productiv logică în construirea diferitelor universuri în care se află succesiv personajele. Un mic podium în partea din spate le evidențiază prin elevare, prosceniumul lăsând loc evoluțiilor de ansamblu. Compartimentarea e continuată și în plan vertical, prin fâșii din material textil, albe, late care devin, în funcție de intențiile momentului, suprafață de proiecție și paravan ce maschează sau lasă să se ghicească, incitând imaginația privitorilor.

Videografia lui Marian Mina Mihai sugerează (cifre care curg în

ploaie, eterismul Câmpiilor Elizee) ori ilustrează (flăcările infernului), și într-un caz, și în altul perfect integrată semantic. Alternanțele mijloacelor de expresivitate consonează cu registrul general, un mix de grav atenuat de Elmer Rice prin includerea tușelor de comic absurd.

Mizanscena a lucrat cu atenție la detalii: Răzvan Amitroaei – *Domnul Zero* – păstrează tot timpul reflexul tastării, ca o a doua natură, chiar și când nu e în fața computerului; eșafodul se edifică gradat, simbolic, imagistic și prin sunete, anunțând finalul în lumea terestră, sporind tensiunea.

Rezolvări ingenioase care favorizează vizualul reamintesc de eficacitatea propunerilor elaborate cu impact receptiv. Jocul cu prezența fizică și cea ghicită e ales ca soluție de tehnică scenică în secvența în care *Domnul Zero* explodează în fața Șefului reprezentat de o umbră. Nu e o găselniță formală, e corporalizarea conexiunilor dintre acest angajat ireproșabil și conducătorul său, pentru care nici n-a existat, a fost invizibil vreme de 25 de ani.

PÂNĂ ȘI ÎNGERII AU OBOSIT

Umbrele sunt utile estetic și în raporturile dintre protagonist și micul ansamblu care e cu ochii pe el. Umbra se mărește sau micșorează, depersonalizează păstrând numai conturul, anulează trăsăturile identitare. La fel ca numerele (majoritatea personajelor nu mai poartă nume, devin cifre dintr-o suită uniformizantă), are rost de anonimizare.

„Dialogul” din închisoare dintre *Domnul* și *Doamna Zero* e

realizat printr-o dualitate a prezenței vii și a versiunilor filmate anterior, într-o dedublare cu rol constructiv. Răzvan Amitroaei e prezent continuu în scenă în acest personaj care a acumulat frustrare după frustrare, nădăjduind, cu deșertăciune, că loialitatea și corectitudinea îi vor fi recunoscute în cele din urmă. Direcția actoricească e dezvăluită încă de la primele vorbe, constanța personajului definindu-l în călătoria prin contextele scenice. Andreea Moțcu e o năvalnică *Doamna Zero*, soția uscată pe dinăuntru de rutinele cotidianului casnic, pasiv-agresivă cu un soț de care e veșnic nemulțumită. Alexandra Vicol e o *Daisy*, luminoasă, plină de energie și de speranță/ *Hope* (nume pe care-l și primește către epilog, definindu-i misiunea ca om), în contrast cu microuniversul cenușului tern. Petruț Butuman (*Crawley*) a găsit nota definitorie a unui caracter teatral ambiguizat intenționat de autor, care-și asumă fapta abominabilă și penitența consecutivă.

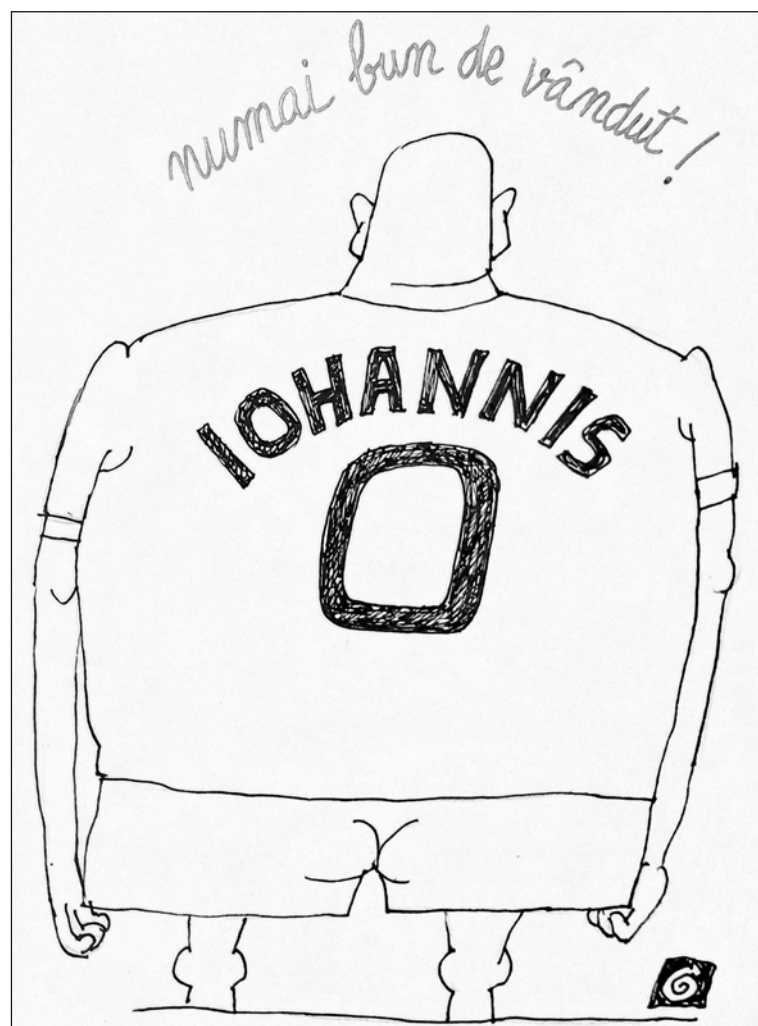
Îi sprijină coral Lorena Petronela Chiribuță, Irina Mititelu, Creola Muncaciu, Silvia Răileanu,

Oana Maria Tudoran, Lidia Uja, Florin Aionitoaei, Cezar Amitroaei, Radu Dragoș, Bogdan Muncaciu, Sorin Ciofu, Valentin Popa. Interesant scenic e *Îngerul Charles* (Ioan Crețescu), generos atât în reprezentarea personajului, contribuția regizorului, îmi imaginez, cât și ca susținere actoricească. Până și îngerii au obosit, au nevoie de reanimare: i se pun două perfuzii, face inhalații, își revine gradual și își înfăptuiește misiunea. Actorul face un crescendo vocal și corporal dozat, nuanțează prin variații, și-a însușit coordonatele de inedit ale personajului și ni-l înfățișează într-o formă care reține atenția.

Trei regizori (Alexandru Vasilache, care e și manager, Vlad Cepoi și Andrei Măjeri), o trupă cu potențial care evoluează în stilistici diverse la rampele celor două săli de împrumut în relocarea de un deceniu cauzată de lucrările de reparare a sediului, au pornit, împreună cu publicul, numărătoarea inversă până la revenirea acasă. Conform estimărilor, inaugurarea sediului restaurat va fi în debutul stagiunii viitoare. Ce bucurie! **SDC**

ION BARBU

PINACOTECA DIN PETRILA

INTERVIU CU PIANISTUL DRAGOȘ CANTEA, DIRECTOR ARTISTIC AL CLASSIX

„Este timpul ca festivalul Classix să fie descoperit de un public internațional”

La Iași a început Classix, ediția a cincea. Între 18 și 25 februarie, opt zile de muzică de cameră, cu peste 50 de artiști din 12 țări – România, Coreea de Sud, Austria, Cehia, Elveția, Germania, Franța, Polonia, Iran, Norvegia, Danemarca, Italia. Vor fi 28 de sesiuni de masterclass (violă, flaut, pian, oboi, muzică de cameră, corzi,

canto, muzică de cameră cu pian/ acompaniament pian), dar și evenimente conexe: paneluri, dezbateri, expoziții de fotografie, proiecții de animație, tururi ghidate. Despre ediția din acest an am stat de vorbă din nou, pentru „Suplimentul de cultură”, cu pianistul Dragoș Cantea, directorul artistic al Classix.

CĂTĂLIN SAVA

Salutare, Dragoș Cantea! Classix 2024 a început de ieri la Iași, sub semnul celestului. Cum trăiești această aventură clasică contemporană de la Iași, la a cincea ediție?

A cincea ediție pare că devine deja un soi de tradiție și un semn de loialitate pe care îl manifestăm, prin revenirea constantă la Iași, cu deschiderea de care amintea la Catedrala Catolică din Iași.

Classix e și anul acesta o desfășurare de amploare, dar mă gândesc la ediția de anul trecut, una care a bătut toate recordurile, fiind cea mai ambițioasă și mai amplă dintre toate. Anul acesta sunteți la același nivel?

Suntem la un nivel mai bun de prezentare, dar nu la nivelul numărului de participanți, unde 2023 a fost, într-adevăr, un record. Am revenit la o formulă exclusiv camerală, de la bun început ne-am oprit la această formulă, mai intimă, care ne apropie de public. Cu atât mai mult cu cât locurile pe care le avem pentru festival, foarte diferite pentru seriile de concert, ne permit mai multă disponibilitate, mai mult joc artistic cu ansambluri mai mici, care înseamnă trio, cvartet și, implicit, și un ansamblu cameral mai mare, dar nu de nivel simfonic cum am avut în anii precedenți.

Ce e important la Classix pentru ieșenii Dragoș Andrei Cantea și Patricia Brohanschi, ca să numesc doar stafful festivalului, pentru că anul acesta asistăm, în premieră, la extinderea domeniului luptei. De ce duceți Classix și în capitala României?

Consider că e un pas firesc. Iașul va fi întotdeauna acasă, va fi punctul de plecare și punctul la care ne

© Bogdan Fotea

întoarcem. În acest sens, Classix are o relevanță cel puțin națională, așa că alte orașe – Bucureștiul la ediția aceasta – vine ca o mișcare firească și vin la cererea partenerilor noștri, e un lucru care trebuie spus. Mă bucur că există acest interes inclusiv din partea publicului bucureștean pentru „aventură clasică contemporană”, cum ne place să o numim.

Sunt parteneri care vă sunt alături, mă gândesc acum la Centrul Cultural Ceh și Ambasada

Republicii Ceha la București, încă de la început...

...de la cea de-a doua ediție ne sunt alături, împreună cu Forumul Cultural Austriac București, Centrul Cultural German Iași, Institutul Francez din Iași, Institutul Polonez București, parteneri de nădejde în diplomația culturală care stă la baza Classix.

Apropo de nădejde, mă gândesc că Iașul trece în momentul de față prin schimbări importante în perspectiva zonei de manageriat

cultural. Suntem și într-un an electoral. Ați avut parte anul acesta de susținerea autorităților locale?

Avem parte de comunicare constantă, este o comunicare deschisă cu autoritățile locale, avem parte de diplomație culturală și așteptăm să aflăm împreună cam cât de mare este agenda culturală pentru această campanie electorală, de ce nu?, 2024 va fi un an special, știm cu toții, și, așa cum am mai spus, Iașul va fi pentru noi întotdeauna prioritar, dar suntem, într-adevăr,

și dependenți de sprijinul autorităților locale. Ne bucurăm să putem anunța vizita unor ambasadori, precum cel al Regatului Danemarcei la București, care va fi prezent la Iași, așa că, cel puțin la nivel formal, autoritățile vor fi implicate, dar așteptăm să confirmăm și un sprijin mai aplicat asupra festivalului, pentru că doar împreună putem fi mai puternici!

Spune-mi acum despre conceptul care guvernează ediția de anul acesta, „descoperirea

dorinței". Dacă nu e un secret, ce dorință ai vrea să-ți mai descoperi, Dragoș? Sau e o dorință secretă?

(Râde.) Nu cred că ar trebui să fie neapărat vorba despre mine, cred că fiecare dintre noi ar trebui să fim curioși – revenind și la ce spuneam mai devreme, că 2024 e un an special! –, un an în care descoperim, ne descoperim pe noi înșine sau ne redescoperim: noi a priori, noi interese, redescoperindu-i pe cei din jurul nostru. În același timp, suntem curioși pentru că ne dorim lucruri diferite! Unii își doresc senzualitate, alții nostalgie, alții își doresc umor, melancolie, sau de ce nu, eliberări cathartice! Suntem foarte diferiți și cred că în ultimii ani – mă gândesc la conceptul *Metamorfoza* din ediția 2023 – transformarea a avut loc și pentru artiști, artiști care, cum e cazul Kristinei Vocetkova, membră a Trio Bohémo, revin la Iași. Avem de-a face cu artiști care s-au schimbat și care își doresc să exploreze noi teritorii, astfel încât această dorință invită la introspecție și la curajul de a descoperi necunoscutul, fie că e vorba de noi sau de cei din jurul nostru.

...Legat de toate aceste dorințe, mai mult sau mai puțin secrete, care trebuie să conveargă, să aibă un punct de întâlnire, îmi amintesc că anul trecut ai participat la Classical ME Music Summit de la Timișoara, acolo unde ai prezentat Classix alături de alte festivaluri de muzică clasică românești, de la longevivul Festival Enescu până la mai tânărul Musica Ricercata. Ce poate face un festival de muzică clasică pentru un oraș sau pentru o regiune, Dragoș?. Iașul are eterna problemă cu izolarea, cu faptul că nu avem acces la o autostradă nici acum, în 2024.

Turismul cultural e un fenomen din ce în ce mai important, fie că ne uităm la pliante, la revistele companiilor aeriene când zburăm undeva, fie că ne uităm pe Google și vedem primele reclame care apar. E un factor important pe care mulți operatori culturali europeni îl gestionează cu succes. Și aici putem vorbi de o plajă amplă, de la Festivalul Enescu la BBC Proms sau Festivalul de la Verbier, festivaluri la care zona atrage, printr-o încărcătură culturală. Iar în turismul cultural Classix are acest potențial, un potențial unic în regiune, îndrăznesc să spun, unic pentru Iași, pentru că are deja o tradiție, este recunoscut și iubit de comunitatea locală, iar acum este timpul ca festivalul Classix să fie descoperit de un public internațional. Pentru mine, internaționalizarea este un factor cheie, iar aici, iată că ne unim și cu autoritățile locale, chiar dacă nu avem autostradă, avem un nou terminal care stă să fie deschis la Iași, avem intrarea în Schengen care urmează să fie implementată...

Da, la capitolul „urmează” stăm bine...

Da, să sperăm că se vor și întâmpla. Ce vreau să subliniez este faptul că va fi din ce în ce mai ușor să ajungi la Classix, comunicarea este făcută bilingv, astfel încât încurajăm cât mai mulți vizitatori ai orașului să ia parte la aventura noastră clasică contemporană. Da, turismul cultural este un principal factor de decizie când promovăm festivalul.

Să revenim la ediția de anul acesta. Te-aș ruga să jalonezi pentru cititorii Sdc, care și anul acesta e partener media al Classix, care ar fi punctele de interes legate de fiecare concert. Practic melomanii vor putea găsi și citi la intrarea în fiecare sală de concert acest interviu și cred că e un lucru bun să ai câte un pont interesant, chiar înainte să curgă muzica, de la chiar directorul artistic al festivalului. Așadar, după deschiderea celestă, Ritualul magic, luni, 19 februarie 2024, la Casa de Cultură a Studenților.

Da. Aici este recomandarea mea personală și foarte subiectivă, pentru că iau parte la acest concert.

Vei fi nu doar director artistic, ci și pe scenă alături de partenera ta, pianista Grace Jee Eun Oh, cu care te-am mai văzut la Classix.

Și nu numai. Să nu uităm de Valentin Șerban, noul concertmaestru al Filarmonicii „George Enescu” din București, laureat al Concursului Enescu. Avem un afiș foarte important, avem un corp de balet, pentru că vorbim de o coproducție cu Opera Națională Română Iași pentru *Ritualul primăverii*, care e practic un alt cap de afiș. Cât de des avem șansa să ascultăm *Ritualul primăverii* la Iași?

Mai deloc!

Da! Chiar dacă într-un context cu două pianе, bineînțeles e mult mai facil din punct de vedere logistic decât cu un ansamblu simfonic, dar cumulate cu un corp de balet va fi cu adevărat o desfășurare de forțe impresionantă! Avem un omagiu adus muzicii țigănești sau mai degrabă a inspirației pe care muzica țigănească a avut-o în dezvoltarea muzicii clasice, un adevărat *melting pot*, cu Mihai Diaconescu și Valentin Șerban, care o să ne poarte pe o foarte interesantă traiectorie țigănească.

Urmează The Classic Theory, marți, 20 februarie, la Palatul Culturii, un program care începe cu muzică contemporană, cu o lucrare a unei compozitoare născută în anii '80.

Așa este, o compozitoare tânără. Muzica contemporană nu poate să lipsească din Classix, muzica femeilor compozitoare nu poate să lipsească din Classix. Am avut o ediție anterioară în care am pus focusul pe muzica femeilor compozitoare, pe feminism în muzica

clasică și ne dorim ca acest lucru să devină normalitate. Avem artiști ieșeni care urmăresc asta cu mare succes – mă gândesc evident la Alexandra Dăriescu și egalitatea de gen în concerte.

Cvartetul de coarde nr. 14 do diez minor, op. 131, cu acest cvartet care vine din Austria și care în afară că a lucrat cu Helmut Lachenmann crede că Haos + Logos = Patos!

Au o filosofie proprie, într-adevăr, și aș mai menționa că violoncelistul Bas Jongen este familiarizat cu Iașul, pentru că el a fost membru în Giocosio String Quartet, un alt ansamblu cameral ieșean crescut de Cvartetul Voces, laureat la câteva concursuri foarte importante. Mă bucur mult că Bas revine la Iași în postură de violoncelist al Cvartetului Chaos!

Miercuri, 21 februarie, Bohemian Jazz – Casa de Cultură a Studenților Iași

Din nou o primă audiție națională, lucrarea lui Martin Brunner, *Moving Silhouettes*.

O lucrare scrisă în 2023!

Da, de un ceh tot din anii '80, născut în 1983. Este un concert destul de *light* și foarte spectaculos în același timp! 2024 este în primul rând anul muzicii cehe, sunt foarte mulți compozitori cehi celebrați la Classix, de la Dvořák, Smetana, Janáček, Smetana...

...favoritul tău!

Da, mult prea iubitul meu compozitor. Celebrăm, așadar, muzica cehă, atât în concertul de la București, cât și în concertul de miercuri, cum altfel decât cu un ansamblu praghez, Trio Bohémo, un ansamblu tânăr, dar care are una dintre cele mai interesante culminații în activitatea artistică. Trebuie să-l menționez și pe violistul Răzvan Popovici în cvartetul cu pian de Josef Suk.

Și fondatorul Sonoro.

Da, mă bucur că astfel se creează un *network* al festivalurilor camerale, așa puține câte sunt. Iar în partea a doua, de savurat *Anotimpurile din Buenos Aires*, de Astor Piazzolla și *Café Music*, de Paul Schoenfield.

Ajungem la dorința seducției!

Da, **Romantic Whispers, joi, 22 februarie – Casa de Cultură a Studenților Iași.** Un concert foarte special, cu un program romantic din care nu putea să lipsească Rahmaninov și care îl include și pe Francis Poulenc în partea a doua, cu un *line-up* destul de exotic.

Cu un Arirang Arariyo pentru patru flaute și pian, care pe mine mă trimite la Kim Ki-duk!

Da, aici voiam să ajung! Dacă vorbim despre *soft-power* și ce înseamnă diplomația culturală la nivel mondial, Coreea de Sud este

un veritabil exemplu de succes. Dacă vorbim despre ce înseamnă *k-pop* azi, ce înseamnă *k-drama*, mâncarea coreeană sau produsele cosmetice coreene etc., sunt foarte multe aspecte care înseamnă *soft-power*, care unesc lumea culturală de business și asta înseamnă enorm pentru această țară. Noi avem un parteneriat exotic cu Swiss-Korean Cultural Association, fundația căreia îi datorăm acest periplu cu trei flautiste coreene invitate, alături de un mega-star al flautului, elvețianul Philipp Jundt, în acest imn neoficial al Coreei care se cheamă *Arirang Arariyo*.

Aș remarca aici și sonata lui Otar Taktakishvili, o altă premieră, cred, la Iași, un compozitor georgian cântat ediția trecută a Festivalului Enescu într-un program Avi Avital și corul de bărbați Rustavi din Georgia, un compozitor care, deși a trăit în regimul sovietic, a scris o muzică incredibilă...

Mă bucur că menționezi asta pentru că e o nouă descoperire, Taktakishvili e foarte atașat de componistica sovietică, într-adevăr, dar muzica sa e cu totul și cu totul specială.

Vom avea, din nou, un alt moment în care muzica întâlnește pictura la Iași, o întâlnire cu vizualul și cu Felix Aftene, vineri, 23 februarie, Reframing the Classics – Palatul Culturii, Sala Henri Coandă, Iași.

E un concert special pentru că revenim la tablouri, revenim la pictură și la Felix Aftene.

Mustața lui Dali e încă proaspătă în memoria celor care au ascultat-o în premieră ediția trecută!

Da, încercăm să construim în baza acelui succes, iar pentru mine e o bucurie să avem șansa unei mostre de improvizație în muzica clasică, un lucru care este atât de rar întâlnit. Pentru noi doi nu e nici un secret că, în trecut, cadențele la un concert erau improvizate, știm asta, dar nu mai e cazul astăzi. Iată că avem șansa unei serii improvizatoare, oferite de un pianist clasic francez inspirat de tablouri din cele șapte coline ale Iașului realizate de Felix Aftene. Este un nou factor de diplomație culturală, de data aceasta foarte local, al Iașului, prin care marcăm descoperirea acestor coline cu muzica unui pianist francez, Jean-Baptiste Doulcet.

I Wish I Were Water, sâmbătă, 24 februarie – Palatul Culturii, Iași

Este plăcerea mea vinovată, după *Magic ritual*. Mă leagă o prietenie cu compozitorul acestei suite cvasi-simfonice, să-i spunem, Mirsaeed Hosseiny Panah.

...care cântă și la santur.

Da, solist la santur cromatic, un instrument tradițional iranian, foarte asemănător țambalului nostru românesc.

© Bogdan Fotea

Și am ajuns la concertul de gală, Classix Desire – Sala Unirii, duminică, 25 februarie – Cinema Victoria, Iași.

Classix Collective e ansamblul care ia naștere sâmbătă, 24 februarie, la *I Wish I Were Water*, iar duminică va fi concertul de gală, la care revine și bandoneonul. Mă bucur că vom avea foarte mult dans, inspirația naturii, îl avem pe oboistul danez Max Artved, pe tenorul româno-norvegian Gabriel Bârjovanu.

Dar și Sabin Penea și Ioana Chiriac...

Sabin Penea care revine la Classix și va cânta alături de mine o fantezie de Ole Bull, care, din nou, nu a mai fost cântat la Iași, iar în partea a doua o celebrare a dansului, cu un tribut Astor Piazzolla al duoului italian Bandini & Chiacchiaretta.

Adios nonino, ce pot să mai spun? Am vorbit despre concerte și despre muzica lor, pe final aș mai puncta doar interdisciplinaritatea Classix, care îl transformă într-un creuzet.

Mă bucur că revin cursurile de măiestrie, susținute de majoritatea artiștilor invitați în festival, anul acesta avem și un masterclass dedicat muzicii de cameră și acompaniamentului artistic, sau pianului colaborativ, cu pianistul Ulrich Koella și Trio Bohémo, astfel încât nu vom avea doar formatul clasic de masterclass, în care un tânăr student are o întâlnire față în față cu mentorul său, ci vom avea un ansamblu care lucrează cu un student. Mă bucur să revenim și cu seria panelurilor educaționale Classix in Focus, care o readuce la Iași pe Cristina Uruc, managerul Festivalului „George Enescu” și Artexim, alături de Răzvan Popovici – Sonoro, și de Ioan Dragoș Dimitriu, directorul Filarmonicii Brașov. Va fi cu adevărat o oportunitate pentru tinerii muzicieni să aibă un prim contact cu instituții muzicale importante din România, pentru a-și dezvolta cariera într-un mod cât mai armonios.

Classix 2024, o ediție cel puțin de neratat. Dragoș Cantea, îți mulțumesc! Multă baftă!

Mulțumesc și eu! Vă aștept la Classix! **SDC**

Ștefan Lemny, *Cantemireștii. Aventura europeană a unei familii princiare din secolul al XVIII-lea* (ediție nouă)

Traducere de Magda Jeanrenaud
Prefață de Emmanuel
Le Roy Ladurie

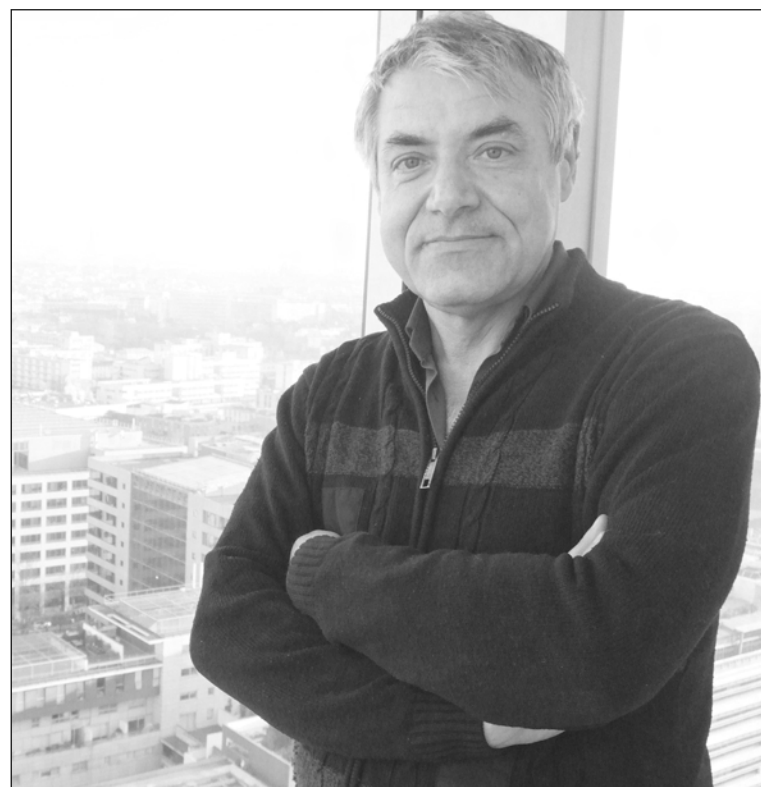
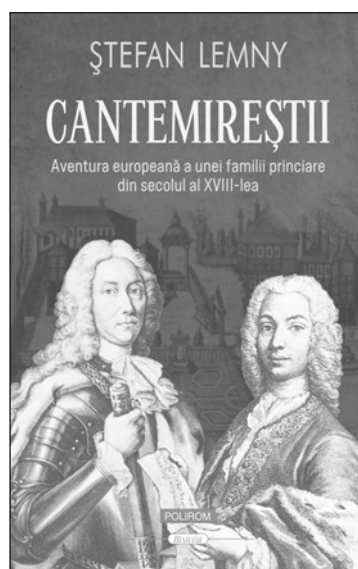
Cartea istoricului Ștefan Lemny urmărește destinele a doi reprezentanți iluștri ai familiei Cantemireștilor: Dimitrie (1673-1723) și fiul său Antioh (1709-1744). Cel dintâi, fost domn al Moldovei, apoi consilier secret al lui Petru cel Mare, cărturar strălucit, a devenit cunoscut în Europa îndeosebi datorită *Istoriei Imperiului Otoman*, lucrare ce i-a asigurat și statutul de membru al Academiei din Berlin.

Cel de-al doilea, ambasador al Rusiei în Anglia și în Franța, apropiat al lui Montesquieu și Voltaire, este considerat, datorită *Satirelor* sale, unul dintre fondatorii poeziei ruse moderne. Chiar dacă nu s-au mai întors pe tronul Moldovei, cei doi remarcabili membri ai familiei i-au înscris numele în istorie prin opera lor culturală.

Întemeierea unei case princiare • Ucenicia unui principe moștenitor moldovean • În Rusia lui Petru cel Mare • Principele la masa de lucru • Un tânăr principe în zorii Luminilor rusești • A scrie și a traduce: în căutarea unui destin literar • Aventura europeană a *Istoriei Imperiului Otoman*

Ștefan LEMNY, istoric român naturalizat francez. Doctor în istorie, specialist în istoria culturală a secolului al XVIII-lea. A fost responsabil de colecțiile de istorie ale Bibliothèque Nationale de France. Dintre volumele publicate: *Originea și cristalizarea ideii de patrie în cultura română* (1986), *Sensibilitate și istorie în secolul XVIII românesc* (1990), *Jean-Louis Carra, parcours d'un révolutionnaire* (1743-1793) (2000), *Întâlniri cu istoria în secolul XVIII românesc. Teme și figuri din spațiul românesc* (2005), *Pagini de istorie*

culturală. *Idei, mentalități, interfețe* (2012), *Emmanuel Le Roy Ladurie: une vie face à l'histoire* (2018), *Dimitrie Cantemir. Un destin românesc în Luminile europene* (2023). **SDC**

TEATRUL LUCEAFĂRUL IAȘI
PROGRAMUL
SPECTACOLELOR DUMINICALE

4 februarie
VRĂJITORUL DIN OZ după Frank L. Baum
(ora 11, sala mare)
MUZICANȚII DIN BREMEN după Frații Grimm
(ora 17,30, sala mică)

11 februarie
FRUMOASA ȘI BESTIA după Frații Grimm
(ora 11, sala mare)
DE ZIUA LUI PINOCCHIO după Carlo Collodi
(ora 17,30, sala mică)

18 februarie
JACK ȘI VREJUL DE FASOLE după o poveste engleză (ora 11, sala mare)
O POVESTE JAPONEZĂ de Irina Niculescu
(ora 17,30, sala mică)

25 februarie
FRUMOASA DIN PĂDUREA ADORMITĂ
după Frații Grimm (ora 11, sala mare)
FATA BABEI ȘI FATA MOȘNEAGULUI
după Ion Creangă (ora 17,30, sala mică)

Lansare de carte la Acaju: *Teoria fricii*

Joi, 22 februarie, la Acaju (Str. Anastasie Fătu, nr. 2A), de la ora 18.00, are loc lansarea ultimului volum al lui Iulian Tănase, *Teoria fricii*. Alături de autor vor fi prezenți Cătălin Sava și Radu Cucuteanu.

Teoria fricii este povestea lui Tase, un tip de 48 de ani, care-și dorește să facă stand-up comedy, dar suferă de trac. Așa că își face propriul club de comedie, Stage Fright Club, pe scena căruia își spune liniștit glumele, în fața scaunelor goale și a celor două pisici ale lui.

Pe scena asta unică urcă și unii dintre scriitorii preferați ai lui Tase: Daniil Harms, Franz Kafka, Charles Bukowski, Ilf și Petrov, Venedikt Erofeev, Bohumil Hrabal, Gabriel García Márquez, Mark Twain, J.D. Salinger, Sylvia Plath, Joan Didion, Virginia Woolf, Gellu Naum, Mihai Eminescu și alții. Fac stand-up comedy, fac stand-up poetry, fac stand-up history.

Și, uneori, chiar stand-up tragedy.

Lucrurile se complică atunci când ușile virtuale ale clubului sunt deschise cu forța, inclusiv cu forța dragostei, iar Tase e nevoit să-și învingă *stage fright*-ul. Sau nu. Până la urmă, tracul rămâne egal cu el însuși.

Teoria fricii este un roman de comedie, doar că, pe parcurs, frica devine personajul principal, iar comedia se transformă în dramă. **SDC**

LANSARE DE CARTE
și sesiune de autografe
Teoria fricii
la Iași

Despre
stand-up comedy,
anxietate
și singurătate

Joi, 22 februarie, ora 18.00,
Acaju Cafe
(Str. Anastasie Fătu nr. 2A)

Alături de autor:
Cătălin Sava și Radu Cucuteanu

LIBRARIA
TREI

CLASSIX Festival la Iași, a cincea ediție

Muzica clasică se apropie de noi așa cum nu a mai făcut-o vreodată. A cincea ediție a Festivalului Classix încurajează iubitorii de cultură să se alăture într-o călătorie personală și introspectivă, să exploreze natura multidimensională a dorinței, de la pasională la subtilă, în lumea muzicii clasice. Se caută o legătură cu propriile dorințe și emoții prin puterea muzicii.

Conceptul dedicat „descoperirii dorinței” va domina Classix 2024 în opt capitole distincte, asociate fiecărui concert și spațiu. Tematica ediției promovează o legătură profundă și personală între public și muzică, încurajând auto-descoperirea și introspecția. Îi invită pe participanți să se implice activ cu puterea emoțională a muzicii clasice și să descopere dorințele care rezonază cel mai mult cu propriile vieți, fie că ne dorim dragoste, nostalgie, poezie, umor sau libertate cathartică.

CONCERTELE CLASSIX FESTIVAL 2024

- 18.02 • *Celestial*
- 19.02 • *Magic Ritual*
- 20.02 • *The Classic Theory*

- 21.02 • *Bohemian Jazz*
- 22.02 • *Romantic Whispers*
- 23.02 • *Reframing the Classics*
- 24.02 • *I wish I were Water*
- 25.02 • *Classix Desire*

Achiziția abonamentului la Classix Festival 2024 asigură accesul și locurile rezervate la toate cele opt concerte organizate în cadrul acestei ediții.

Prin achiziționarea biletului, participanții își oferă acordul privind utilizarea imaginilor fotografice și a înregistrărilor audio și video în scopul promovării activităților festivalului.

Festivalul susține tinerii artiști și facilitează accesul publicului la evenimente prin bursele Classix in Art.

www.classixfestival.ro

Organizatori: Asociația Industriei Creative, Showberry

Parteneri culturali: Forumul Cultural Austriac, Institutul Francez din România la Iași, Centrul Ceh, Centrul Cultural German Iași, Institutul Polonez, Istituto Italiano di Cultura di Bucarest, Swiss-Korean Cultural Association

Parteneri de presă: Ambasada Regatului Danemarcei în România

Parteneri instituționali: Filarmonica de Stat „Moldova” Iași, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, Universitatea Națională de Arte „George Enescu” Iași, Episcopia Romano-Catolică Iași, Muzeul Municipal „Regina Maria” Iași

Parteneri de ospitalitate: Vitamin Aqua, Noir Coffee Roasters, Volvo Nordic Cars, Hotel Unirea, Powers, Iași.Travel, Soft & Grace, Gramma

Parteneri de promovare: Printco

Parteneri de vestimentație: Chotronette, Tudor Tailor

Parteneri media: „Suplimentul de cultură”, Radio România Internațional, Radio România Cultural, Radio România Muzical, Radio France International, Radio Iași, Viva FM, Radio HIT, Smart Radio, IQads, Scena9, Cărturești, „Dilema veche”, „Zile și nopți”, „Capital cultural”, „Romania Journal”, „Ziarul de Iași”, „Observator cultural”, Aici a Stat, Curatorial.ro, Bookhub.ro, LiterNet.ro, News.ro, Infomusic.ro, „Fashion Premium Magazine”, Like5.ro, Aleph News, Canal 33, Modernism.ro **SDC**

ÎN CURS DE APARIȚIE

Elif Shafak, *Insula copacilor dispăruți*

- Traducere din limba engleză și note de Ada Tanasă, carte publicată și în ediție digitală, Biblioteca Polirom. Actual
- Elif Shafak este autoarea bestsellerului *Cele patruzeci de legi ale iubirii*.

Doi adolescenți ciprioți, un grec și o turcoaică, se întâlnesc într-o tavernă de pe insula care le este cămin amândurora. E singurul loc unde Kostas și Defne se pot vedea în taină, ascunși sub grinzile înnegrite de care atârnă funii de usturoi, ardei iuți sau caprifoi cățărător și sub smochinul care crește printr-o gaură din acoperiș. Acesta este martor la întâlnirile lor fericite și la despărțirile lor tăcute. Smochinul e acolo și când izbucnește războiul, când capitala e prefăcută în moloz și scrum, când adolescenții sunt despărțiți brutal de evenimente. Douăzeci de ani mai târziu, Kostas se întoarce – un tânăr botanist care cercetează speciile locale, căutând-o, de fapt, pe Defne. Cei doi iubiți revin la tavernă să taie un butaș din smochin și îl strecoară în valiză, ducându-l cu ei la Londra. Mulți ani mai târziu,

smochinul din grădină e singurul care o leagă pe fiica lor, Ada, de căminul acela pe care nu l-a vizitat niciodată, în încercările ei de a face lumină în toți anii de secrete și tăcere și de a-și găsi propriul loc în lume. Romanul *Insula copacilor dispăruți* a fost nominalizat la Costa Award, RSL Ondaatje Prize și Women's Prize for Fiction.

Elif SHAFAK este una dintre cele mai premiate romaniere contemporane. A publicat 19 cărți, dintre care 12 de ficțiune. Cărțile ei sunt foarte bine vândute în multe țări și opera i-a fost tradusă deja în 57 de limbi. *10 minute și 58 de secunde în lumea asta stranie* a fost nominalizat la Booker Prize și la RSL Ondaatje Prize și a fost votat drept Blackwell's Book of the Year. *Cele patruzeci de legi ale iubirii* a fost ales de BBC în Topul celor 100 de Romane care au Modelat Lumea Noastră. *Ucenicul arhitectului* a fost selectat să inaugureze clubul de lectură al ducesei de Cornwall, The Reading Room. Shafak are un doctorat în științe politice și a predat la diverse universități din Turcia, Statele Unite și Marea Britanie, printre care St Anne's College,

Oxford University, a cărui membră onorifică este. Are și un doctorat în Litere obținut la Bard College. Shafak este membră și vicepreședintă a Royal Society of Literature și a fost aleasă în Topul BBC al Celor mai Influenți 100 de Femei. Este membră fondatoare a ECFR (European Council on Foreign Relations). Apărătoare a drepturilor femeilor, ale comunității LGBTQ+ și a dreptului la exprimare și libertate de expresie, Shafak a ținut discursuri publice inspiratoare, de două ori pentru TED Global.

De asemenea, a scris articole pentru publicații importante din întreaga lume. În 2010, Ministerul Culturii din Franța i-a decernat medalia de Chevalier de l'Ordre des Arts et des Lettres. În 2017 a fost aleasă de *Politico* drept unul dintre cei 12 oameni „care îți ridică moralul atunci când ai cea mai mare nevoie”. A făcut parte din juriul multor concursuri literare, printre care și PEN/ Nabokov Prize, și a prezidat Wellcome Prize. De curând, a fost distinsă cu Halldór Laxness International Literature Prize pentru contribuția la „inovarea artei povestirii”. **SDC**

Ryū Murakami – Tokyo Decadence

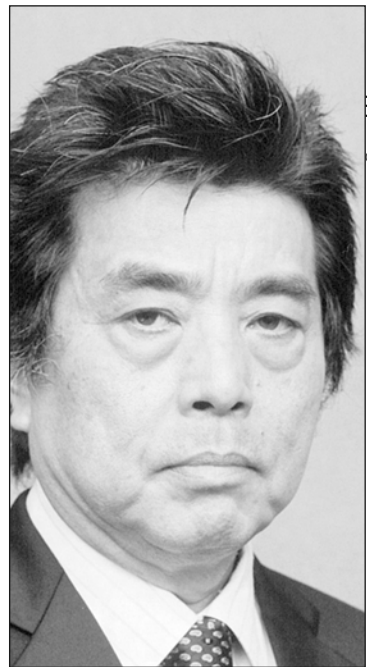
„Suplimentul de cultură“ vă prezintă în avanpremieră un fragment din romanul *Tokyo Decadence* de Ryū Murakami, în curs de apariție la Editura Polirom, în colecția Biblioteca Polirom. Seria Actual, traducere din limba japoneză de Roman Pașca.

— FRAGMENT —

Mă duc să vorbesc cu un coleg din redacția sport.

— Auzi, tu-l știi pe Yoshihiko Takahashi, jucătorul de baseball de la Hiroshima Carp?

Oare ce naiba fac? În fiecare seară primesc telefoane – un amestec de rugăminți și amenințări – de la tipa care m-a dat în judecată; singura comunicare cu nevastă-mea e câte un ordin scurt prin care-mi cere să trimit ba una, ba alta pentru copii acasă la părinții ei; mă așteaptă cincisprezece kilometri de peliculă de montat; iar eu stau acum să aranjez o întâlnire cu un jucător de baseball

© pushkinpress.com

CARTEA

Volumul conține o selecție din cele mai bune povestiri ale celebrului scriitor japonez. Cele cincisprezece texte au în centru un grup eclectic de locuitori ai Tokyoului din anii '80, '90 și 2000 – prostituate, regizori de film, criminali, bolnavi mintal, șoferi de camion, animatoare, traficanți de droguri, chelneri, mame singure și îndrăgostiți cu inima frântă. Cu toții prind viață în paginile volumului grație geniului imaginativ al lui Ryū Murakami, pentru a ne împărtăși portrete ale artistului la tinerețe, povești fascinante și tulburătoare, despre dorință și obsesie, pline de umor, patos, umanitate și speranță, pe ritmuri seducătoare de muzică cubaneză. Volumul dezvăluie, în forma lui concentrată, multiple ipostaze ale autorului, care îi pot surprinde și pe cei mai înfocați fani ai săi.

profesionist. Cât îl invidiez pe cerșetorul din Calcutta care n-are altceva de făcut decât să stea cu mâna întinsă toată ziua ca să supraviețuiască încă o zi. El nu face decât strictul necesar.

— Nu personal. De Carp se ocupă redacția de la filiala din Hiroshima. De ce?

— E o poveste lungă. Poți să mă prezinți cuiva de-acolo?

— Nici o problemă, da' care-i treaba? Ai de gând să faci rost de autograful lui Takahashi ca să seduci cu el vreo fană tinerică, nu-i așa? O să te coste.

— Ce n-aș da să fie atât de simplu și de inocent.

— Ai avut la un moment dat niște țigări italienești rare, mai ții minte? Aia vreau la schimb.

— Stai un pic. Alea nu-s de vânzare. Nu se găsec nici măcar la duty-free în străinătate!

— Doar știi prea bine că mă dau în vânt după țigările fără filtru! Toate campaniile astea din ultima vreme cu renunțatul la fumat – e doar o conspirație a companiilor farmaceutice și de publicitate ca să...

— Am primit țigările alea de la un pianist când eram la o filmare în Italia. Mi-a dat un singur pachet!

— Au fost excelente.

— Nu vrei mai bine bani? Să zicem douăzeci de mii de yen?

— Îmi trebuie țigările.

Ce drept am să refuz vreo condiție?

Într-o pauză de dublaj, sar peste prânz și mă reped până la Biroul de Turism al Guvernului Italian să mă-ntâlnesc cu o tipă de la PR pe nume Carla. Mă ajutase odată când făceam un documentar despre istoria muzicii pop.

— Știu că sună cam aiurea, dar vreau să-ți cer un sfat despre o anumită marcă de țigări.

Carla e fiica unei familii atât de bogate, încât are propria lor echipă de fotbal. Cică tatăl ei i-a făcut rost de postul ăsta ca s-o evacueze din

țara răpirilor cu substrat politic în cel mai sigur oraș din lume.

— Ce coincidență! Tocmai voiam și eu să ne vedem.

Mirosul parfumului ei e copleșitor. Cu siguranță și mirosul corpului. N-am cunoscut până acum decât două italiene. Amândouă aveau pielea fină. Iar vaginele latine erau surprinzător de asemănătoare cu cele japoneze. Dar asta n-are absolut nici o legătură cu prezentul.

— Țigările pe care le fuma pianistul ăla, Michezio. De unde pot să fac rost de ele?

— Cum se chemau?

— Asta am uitat. Îmi amintesc doar pachetul. Nu era de hârtie, era o cutiuță de metal plată, din alea ca pentru țigările de foi, și avea un logo reprezentând un elefant cu mustați – sau poate era un bizon?

— Habar n-am.

— Tre' să fac rost de ele.

— Zici că de-alea fuma Michezio?

— Da.

— Atunci se poate să fi fost făcute la comandă. Michezio e de loc din Barbagia, care-i o zonă destul de izolată. Și, dacă mă gândesc bine, pe-acolo chiar se fac niște produse din tutun excelente. Astăzi s-a terminat deja programul, dar o să trimit un telex mâine la prima oră.

— Crezi că le poți găsi?

— Nimic nu-i mai presus de posibilitățile mele în Italia. Poate doar să interviuez Brigăzile Roșii. Carla râde, iar asta îi face sânii enormi să salte și să se legene. Odată, m-am aventurat la un dans lent cu ea, cu capul vârat între sânii ăia. Aproape m-am sufocat.

— Apropo, vreau și eu să-ți cer o favoare. Mai ții minte când am mâncat felul ăla special cu icre de somon la restaurantul ăla din Tsukiji?

— În spatele sediului Dentsu?

— Exact. La aperitiv ne-au servit niște peștișori uscați. Vreau niște peștișori de-ăia pentru următoarea petrecere.

— Da, da' ăia nu se găsec pe toate drumurile. Parcă de pe coasta Mării Japoniei sau...

— De-asta voiam să te sun. Îmi trebuie neapărat peștișorii ăia, urgent. Și, la schimb, îți fac rost de țigări.

Ce drept am să refuz sau să negociez vreo condiție?

Montajul continuă. Toată echipa de sunet are ochii injectați după un șir întreg de nopți albe. Pe monitor se vede o imensă groapă de gunoi din Calcutta. Câini, pisici,

porci, bivoli, păsări și ființe umane scormonesc prin ea. Două femei cu copii mici la sân se ceartă pe o coajă de pepene pe jumătate putrezită.

— Ce loc infect! mormăie inginerul de sunet.

— Nici măcar nu-și dau seama în ce hal sunt, spune tehnicianul în timp ce butonează la panoul de control.

Eu supervizez montajul, făcând pe parcurs mici ajustări la scenariu, dar nu-mi stă mintea decât la peștișorii uscați.

— Kat-chan, eu sînt.

Kat-chan lucrase pe vremuri pentru Dentsu. Se ocupase de pavilionul Sumitomo de la Expoziția Universală de la Osaka, însă acum șase ani și-a dat demisia și și-a deschis un restaurant în Tsukiji, chiar în spatele sediului central Dentsu. Nimeni nu știe sigur de ce-a renunțat la slujba de organizator de evenimente. Pentru c-ar fi homosexual, spun unii. El susține c-a plecat pur și simplu pentru că-i place să gătească. Adevărul e că îi fată mintea niște feluri de mâncare fantastice. Salata lui de scoici și kiwi, de exemplu, e absolut fenomenală.

— Hei! N-ai mai dat deloc pe la mine!

— Am să-ți cer o favoare.

— Nu, nu la telefon. Trebuie să vii încoace să-ți văd moaca.

— Anul trecut prin primăvară ai avut niște peștișori uscați absolut delicioși, ții minte? Niște chestiuțe argintii.

— A, da. Din Wakasa.

— Așa. Mai ai?

— Nu.

— De ce?

— Nu e decît un tip care prinde și prepară peștișorii ăia, un moș care-i o legendă vie în Wakasa, așa că-i aproape imposibil să faci rost de ei. Au fost incredibili, nu-i așa?

— Fir-ar să fie.

— Îți trebuie neapărat?

— Da.

— Poate reușesc să-ți fac rost.

— Pe bune?

— Da. Da' vreau ceva la schimb.

— Nu, nu, nu, stai, știi că eu nu...

— Fii liniștit, că nu bucle tale le vreau, tîmpitule. Te mai vezi cu Kenbō de la agenția Arikawa?

— Nu mai am nimic de-a face cu emisiunile muzicale.

— Deci nu prea mai ai trecut pe la agenții?

— Ei, nu-i chiar așa. Părliții ăia de la Arikawa? Nici o problemă. Ia zi, de ce-ai nevoie?

— Găsește-l pe Kenbō și spune-i să-mi dea înapoi racheta de tenis. I-am împrumutat Dunlopul meu Max 2000 și refuză să mi-l înapoieze. Poimăine plec la munte în Izu și vreau să iau racheta aia cu mine.

Prea multe bunuri de consum. Țigări din Barbagia, plevușcă din Wakasa, rachete Dunlop... Japonia a luat-o pe drumul pierzaniei. Uită-te la Calcutta. O cerșetoare cu brațele acoperite de ulcerații de la cine știe ce boală de piele stă în picioare zece ore sub un soare pârjolitor numai ca să pună mâna pe un biscuit stătut... **SDC**

Întâlnire cu Moni Stănilă la Cărturești Muzeu Chișinău

• Moni Stănilă, *Al 4-lea*, Editura Polirom, 2024, ediția a II-a, revăzută. Lansare de carte & sesiune de autografe:

joi, 22 februarie, ora 18.00, Cărturești la Muzeu (Str. 31 August 1989, nr. 121 A, Chișinău)

• Alături de autoare, vor vorbi:

Lucia Țurcanu, Ion Buzu

• Moderator: Alexandru Vakulovski

• Partener al evenimentului: Cenaclul Republica

„Mi-a plăcut tare romanul lui Moni Stănilă, *Al 4-lea*, o poveste despre tot ce contează, fără pretențiile r(h)omanului, fără o singură notă falsă, o *novelita* care i-ar fi plăcut mult și lui Roberto Bolaño, atât de mult, că i-ar fi zis: *!Moni, hija, enhorabuena!* (Simona Sora)

„*Al 4-lea* este o carte despre încredere și ezitare, despre (auto)exilare și eliberare, despre compasiune și pasiune, despre necunoaștere și inițiere. Un roman care are percutanța poeziei și elocvența unei omilii. O pledoarie pentru uman.” (Lucia Țurcanu)

„Scris dintr-o răsufare, însuși ritmul narațiunii confundându-se

cu respirația eroinei, când accelerată până la sufocare, când de un calm înspăimântător, romanul începe ca un thriller – el și ea, «fugari, stabiliți ilegal într-o țară în care un european nu ar veni nici pe salariu», după ce c-au trecut fraudulos frontiera înot, mai să se înece, iar acum tocmai el, salvatorul ei, e dat «suspect de trafic de persoane» – și sfârșește ca o carte de inițiere: «Am din nou senzația că eu am coborât și el a rămas pe munte. Că nu mai înțeleg cine e cine. Eu și dublura, el și dublura». Între timp – un timp mai degrabă mitic decât calendaristic, de la căderea zăpezilor la ruperea apelor, fără a uita de Nașterea Domnului, sărbătorită într-o căsuță din creierii munților – cei doi sunt găzduiți de al treilea, bătrânul, care nici măcar nu vorbește limba fetei (de fapt, ea pe al lui!), și astfel ecuația e completă: «deci, fiind trei, putem spera nu doar la al patrulea, ci și la nenumărați alții». (...) Cât despre scriitura propriu-zisă, aș numi-o «a rozariului» – cum ai strecura printre degete; nodurile primei noastre legături serioase și adevărate», frazele dând sen-

zația că «atârnăm între două luni. Aia de acolo și asta de aici». O carte ca o rugăciune a inimii! (Emilian Galaicu-Păun)

Moni STĂNILĂ s-a născut în Tomești, județul Timiș, în 1978. A studiat teologie ortodoxă la Timișoara și Sibiu. Din 2010 trăiește la Chișinău și conduce împreună cu Alexandru Vakulovski cenaclul

literar „Republica” al Bibliotecii Municipale. A publicat jurnalul de convertire *Iconostas* (Graphe, 2007), volumele de poezie *Postoi parovoz*, *Confesiunile dogmatistei* (Ninpress-Charmides, 2009), *Sagarmatha* (Tracus Arte, 2012), *Colonia fabricii* (Cartea Românească, 2015), *O lume din evanțtaie, pe care să nu o împarți cu nimeni* (Charmides, 2017), *Ale noastre dintru ale noastre* (Casa

de Editură Max Blecher, 2020) și *Ofsaid* (Nemira, 2022). La Editura Polirom a mai publicat o carte pentru copii, *Războiul solomonarilor* (2018), romanul biografic *Brâncuși sau cum a învățat țestoasa să zboare* (2019) și romanul *Țipă cât poți* (2020). O parte dintre poemele sale au fost traduse în franceză, germană, engleză, suedeză, rusă, azeră, catalană, turcă, maghiară ș.a. **SDC**

SEMNAL EDITORIAL

Sylvia Plath, *Clopotul de sticlă* (ediția 2018)

Traducere din limba engleză și note de Alexandra Coliban

Când, în 1953, Esther Greenwood câștigă „un concurs al unei reviste de modă, scriind eseuri și nuvele și poezii și reclame de modă”, e fericită: crede că în sfârșit visul ei de a deveni scriitoare se va împlini. Dar, între cocktailuri și grămezile de manuscrise, Esther simte că viața începe să-i scape din mâini. Pe măsură ce încearcă să răzbată prin șirul relațiilor dificile și al pretențiilor unei societăți ce refuză să ia în serios aspirațiile femeii, ea se trezește prinsă în vârtejul depresiei și al tentației sinuciderii. *Clopotul de sticlă* este un roman al rătăcirii și regăsirii, al

înstrăinării și redescoperirii de sine, al agoniei și al aparentei vindecări. Uimind prin ritm și umor, prin dezinvoltură și ironie, cartea rămâne, înainte de orice, o biografie a unuia dintre cele mai zburcimate suflete feminine ale secolului XX.

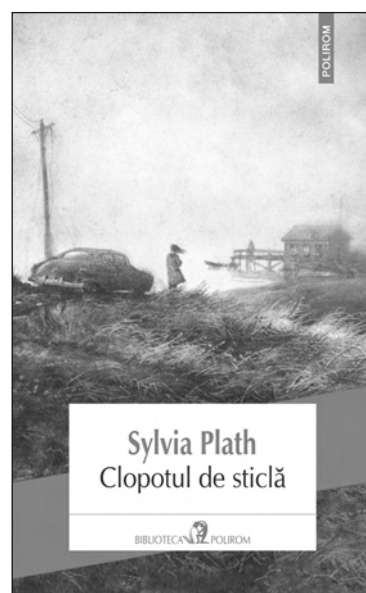
„*Clopotul de sticlă*, unicul roman al mării poete Sylvia Plath, a devenit pentru tinerii din anii 1970 ceea ce însemna *De veghe în lanul de secară* pentru tinerii din anii 1950 – cartea arhetipală care oglindește propria experiență, indiferent cât de distorsionată e imaginea reflectată în oglindă.” (Marjorie G. Perloff)

„Un roman superb, amar și necruțător ca ultimele poeme ale Sylviei Plath. Este genul de carte

pe care ar fi scris-o peste zece ani Fanny, personajul lui Salinger, dacă și-ar fi petrecut acești zece ani în iad.” („The New York Times Book Review”)

„Hazliu, chinuitor, crud, pătimăș și naiv, romanul *Clopotul de sticlă* are o claritate uimitoare, ca o serie de instantanee făcute în plină lumină.” („Time”)

Sylvia Plath s-a născut la 27 octombrie 1932 în Boston, Massachusetts. Talentul ei literar s-a făcut remarcat de timpuriu, prima poezie fiindu-i publicată la vârsta de opt ani. Întâmplările din vara anului 1953 (săptămânile petrecute la New York, când a colaborat

la revista „Mademoiselle”, și mai apoi, odată întoarsă acasă, lupta agonizantă cu depresia) sunt și materialul brut al romanului *Clopotul de sticlă*. În 1955 absolvă Smith College și pleacă în Anglia, la Cambridge, cu o bursă Fulbright. Poeziile Sylviei Plath au apărut mai întâi în reviste de prestigiu din SUA și Anglia. În toamna anului 1960, primul ei volum de

versuri, *Colosul și alte poeme*, a fost publicat de Editura Heinemann din Londra, care i-a contractat și primul roman. Anul 1962, trăit la intensitate maximă, o pune pe Sylvia Plath la grea încercare. Definitivează romanul *Clopotul de sticlă*, se desparte de Ted Hughes, dedicându-se, singură, creșterii copiilor și scrie poezie într-un ritm frenetic (majoritatea poemelor din volumul postum *Ariel*, Faber, 1965). La începutul anului 1963, când îi apare romanul *Clopotul de sticlă*, sub pseudonimul Victoria Lucas, situația Sylviei e disperată. Mariajul îi eșuase, ea și copiii erau măcinați de boală și, într-un apartament londonez neîncălzit din Fitzroy Road nr. 23, aveau de înfruntat cea mai cruntă iarnă a secolului. În zorii zilei de 11 februarie 1963, Sylvia Plath se sinucide. Faima poetei crește neîncetat. În 1981, volumul *Collected Poems* este recompensat cu Premiul Pulitzer. La Editura Polirom i-a mai apărut volumul de proză *Johnny Panic și Biblia Viselor*. **SDC**

Proces blockbuster: Gina și Elon contra Disney

Un nou proces intentat în California, rod al unei neașteptate alianțe dintre o actriță aproape șomeră și cel mai bogat om din lume, poate avea consecințe drastice și imprevizibile asupra industriei divertismentului.

Gina Carano s-a făcut cunoscută la începutul carierei ca luptătoare MMA, după care a făcut tranziția spre film, cu roluri mai ales în filmele de acțiune. Departate de a fi o mare vedetă, ea a început să se bucure de o popularitate crescândă odată cu apariției ei într-un rol secundar în popularul serial *The Mandalorian*, produs de Disney și Lucasfilm.

Numai că, în urmă cu trei ani, chiar în momentul în care steaua ei se afla în plină ascensiune în universul Lucasfilm (primea peste 25.000 de dolari pe episod în *The Mandalorian* și urma să devină vedeta propriei serii), Carano s-a văzut catapultată pe neașteptate în postura de star al unei furi-bunde dispute politice după ce a fost concediată brusc de Disney. Pricina acestei concedieri? Gina Carano, prin postările ei pe rețeaua

numită atunci Twitter, nu se alinia ideologiei oficiale, dimpotrivă. Că concedierea ei a provocat o uriașă controversă, un scandal în care s-au implicat actori și personalități de ambele părți ale spectrului politic.

Carano a pus la îndoială, de exemplu, obligativitatea purtării măștii, a refuzat să se supună dictatelor ideologiei pro-trans, a refuzat să participe la ședințe de reeducare cu privire la adresarea respectuoasă față de cei din comunitatea LGBTQ care i-au fost impuse de Disney. Picătura finală a fost reprezentată de un tweet în care actrița spunea că „a fi un susținător al Partidului Republican în America de azi este aproape la fel cu a fi evreu în perioada premergătoare Holocaustului”. A fost pretextul ideal pentru Disney pentru a scăpa de neascultătoarea actriță.

„Practic, ceea ce au spus cei de la Disney și Lucasfilm tuturor celorlalți din industria de divertisment de la Hollywood a fost să nu mai lucreze cu mine. Și cine, oare, nu ar asculta de Disney, cel mai puternic studio de divertisment din lume?”, se întrebă Gina Carano într-un interviu pentru „Daily Wire”.

Disney a denunțat mesajul postat de Carano ca fiind „abominabil și inacceptabil”, susținând că actrița a denigrat oamenii pe baza identităților lor culturale și religioase. Mai rău, Carano spune că publicații și agențiile de știri precum „The New York Times” au răspândit obedient „scenariul fals” al companiei. Prin urmare, cariera actriței a fost distrusă în următorii trei ani, fiindu-i aproape imposibil să găsească muncă la Hollywood și fiind astfel lipsită de resursele materiale pentru a contracara mesajul Disney în public și la tribunal. „Artiștii nu renunță la drepturile lor de cetățeni americani atunci când semnează un contract”, scria într-o postare actrița, care arăta că celebrele studiouri sunt foarte părtinitoare din punct de vedere

politic, neamendând în nici un fel postările, oricât de scandaloase, ale altor actori care susțin Partidul Democrat.

Acum însă, după ce Elon Musk a asigurat că va suporta cheltuielile legale pentru orice persoană se consideră discriminată de Disney, Carano are o șansă considerabilă. Dacă va avea succes, acțiunea lui Carano, depusă pe 6 februarie într-un tribunal federal din California, va forța Lucasfilm să o reangajeze și să o compenseze pentru salariile pierdute. Gina Carano nu crede că va fi ultima plângere de concediere abuzivă cu care se va confrunta Disney, mai ales că Musk a îndemnat alți angajați, actuali și foști, ai studioului să i se adreseze în această problemă. „Cred că avocații lui sunt copleșiți de cereri”, spune Carano.

Acest proces este o nouă etapă într-un război care se duce la Hollywood pe mai multe fronturi și cu mize diferite. Pe de o parte, Musk intervine și din noul lui rol de autodeclarat „absolutist al libertății de exprimare” pe care și l-a asumat odată cu achiziția rețelei Twitter. Pe de altă parte,

repoziționarea lui într-o tabără republican-conservatoare a făcut ca între Musk și Disney să înceapă recent un conflict cu studiourile Disney și șeful pro-democrat al acestora, Bob Iger, un război cu mize economice mari pentru rețeaua X.

În același timp, Iger și Disney se confruntă cu o acțiune tot mai puternică de preluare din partea unui grup crescând de acționari, supărați că implicarea politică și ideologică a companiei din ultimii ani a făcut ca Disney să ajungă în cea mai dezastruoasă situație financiară din istorie.

„Această acțiune în justiție nu este doar un banal proces, ci se conturează a fi o confruntare epică, plină de intrigi și vendete personale”, comentează publicația „Clownfish TV”. „Această mișcare are potențialul de a trimite unde de șoc prin întreaga industrie de divertisment și piețele financiare deopotrivă. Ce înseamnă toate acestea pentru industria de divertisment? Ei bine, este un indicator clar că dinamica puterii, a opiniei publice și a brandingului personal sunt mai interconectate ca niciodată. Cu rețele de social media ca teren de luptă și un tribunal al opiniei publice care funcționează non-stop, rezultatul acestei acțiuni în justiție ar putea avea implicații pe termen lung pentru modul în care vor opera marii creatori de divertisment în viitorul foarte apropiat.” **SDC**

LUCIAN AMARII (JUP)

SUPLIMENTUL LUI JUP

PE SCURT

BERLINALĂ TENSIONATĂ

A 74-a ediție a festivalului de film de la Berlin s-a deschis într-un context inflamabil, în care actualitatea politică s-a autoinvitat pe agenda unei manifestări ce se doarește a fi „un loc de dialog și incluziune într-o lume sfâșiată de conflicte”. Unul dintre aceste puncte tensionate îl reprezintă, de exemplu, decizia de a anula invitațiile pentru reprezentanți ai partidului de extremă dreaptă AFD. Prezența lor anunțată la deschiderea festivalului suscitase deja proteste din partea unor profesioniști ai industriei germane de film, dar AFD a denunțat acest „gest de excludere”. În același timp, Berlinala nu poate decât să resimtă situația tensionată creată de războiul din Orientul Apropiat, în condițiile în care Germania a susținut fără rezerve tabăra israeliană. Asta a dus la acuzarea instituțiilor culturale germane de „reprimare a vocilor palestinieni” de către artiști (printre care și laureata Nobel Annie Ernaux). Aceste subiecte, asigură „Le Figaro”, „vor rezona și pe ecrane”. „Locul ocupat de geopolitică la Berlinala din acest an va fi problemă”, recunoaște Scott Roxborough, corespondentul european al revistei „The Hollywood Reporter”. Printre vedetele așteptate se numără Martin Scorsese, Cillian Murphy, Gael García Bernal și Lupita Nyong'o, aceasta fiind prima persoană de culoare care prezidează juriul Berlinalei.

DISTRUGERI

Războiul din Ucraina a cauzat până acum distrugeri de 3,5 miliarde de euro patrimoniului țării și sectorului cultural și a dus la pierderi de 19 miliarde pentru divertisment, artă și turism ucrainean, estimează UNESCO. Sunt cifre în creștere accelerată față de precedenta estimare UNESCO din luna aprilie anul trecut. Organizația a identificat aproximativ

5.000 de situri distruse de la începutul conflictului dintre care 341 de zone culturale, printre care două aparținând patrimoniului UNESCO: centrul istoric din orașul Lviv (Liov) și cel din Odesa.

MAREA ÎNTOARCERE

Veste bună pentru fani: după opt ani de absență, formația AC/DC revine în Europa în cadrul unui turneu ce începe în Germania pe 17 mai și se sfârșește în Irlanda pe 17 august. Turneul poartă titlul ultimului album al trupei, *Power Up*, lansat în 2020, clasat pe primul loc în topuri în mai multe țări, și se înscrie în șirul de manifestări prilejuite de aniversarea a 50 de ani de existență a AC/DC, al cărui prim concert a avut loc pe 31 decembrie 1973 la Chequers

Nightclub în Sydney, Australia.

BEATLES NETERMINAT

Arhivele personale ale lui Stuart Sutcliffe, cel de „al cincilea Beatle”, basistul original al formației, au fost scoase la vânzare. Ele conțin peste 400 de opere de artă, picturi, desene, dar și un uliutor roman neterminat despre John Lennon. Acest roman prezintă „o relatare vizuală” a primelor zile ale formației în Anglia și în turneele din Germania și conține mesaje schimbate între Sutcliffe, Lennon și cercul lor intim. Sutcliffe și Lennon s-au întâlnit pe vremea când erau amândoi studenți la Arte în Liverpool și, după ce i-au cunoscut și pe Paul McCartney și George Harrison în cadrul formației Quarrymen, au format The

Beatles. Sutcliffe a părăsit formația în 1961, stabilindu-se la Hamburg.

NECUNOSCUTĂ

Începând din februarie, muzeul Tate Modern din Londra expune peste 200 de creații (instalații, obiecte, filme, fotografii, sculpturi) semnate de celebra văduvă a lui John Lennon, Yoko Ono, descrisă drept „artista necunoscută cea mai celebră din lume: toți îi știu numele, nimeni nu știe ce face”. Intitulată *Music of the Mind*, expoziția încearcă să prezinte șapte decenii de creații artistice semnate de Yoko Ono.

CIUMA, VERSIUNEA SF

După *Madame Bovary*, *Les Particules élémentaires* sau *Germinal*, este rândul romanului *Ciuma* de Albert Camus să fie reinterpretat de France Télévisions sub forma unui serial care transpune acțiunea cărții într-un viitor apropiat. Pe baza romanului lui Camus, scenariștii Gilles Taurand și

Georges-Marc Benamou își imaginează un scenariu în care societatea anului 2029, abia refăcută după trauma COVID, se confruntă cu un nou virus devastator, o ciumă numită YP2, pentru care nu există tratament. Romanul lui Camus a mai fost adaptat deja de două ori, o versiune realizată în 1992 de argentinianul Luis Puenzo, intitulată *La Peste*, și alta în 2010, numită *La Cité*, regizată de cineastul Kim Nguyen. Noua producție este o miniserie de patru episoade care va fi lansată pe 4 martie. Catherine Camus, fiica scriitorului, apreciază adaptarea ca fiind o abordare „îndrăznească și riscantă” care are ca rezultat o producție „reușită și respectuoasă cu originalul”.

Ionesco timbrat

Pe 29 martie anul acesta, poșta franceză va comemora cea de a 30-a aniversare a dispariției lui Eugène Ionesco printr-un timbru ce reproduce imaginea celebrului autor al pieselor *Cântăreața cheală* sau *Rinocerii*. Timbrul va fi editat în 600.000 de exemplare, iar la lansarea lui va fi organizată o sesiune de dedicații la Paris unde va fi prezentată Marie-France Ionesco, fiica scriitorului. **SDC**

Pagini realizate de
DRAGOȘ COJOCARU

**Suplementul
DE CULTURĂ**

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași”. Se distribuie gratuit împreună cu „Ziarul de Iași”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 4.
CP266, tel.: 0232/214.100, 0232/214111.
fax: 0232/214111

Cătălin Sava

Teatru: Olița Cîntec

Caricatură: Lucian Amariu (Jup)

Grafică: Ion Barbu

Actualitate: Nona Rapotan,

Claudia Pincovski

Publicitate: tel. 0232/252294

Distribuție: Mihai Sîrbu

tel. 0232/271333.

Abonamente: tel. 0232/214100

Tarife de abonament: 45 lei pentru 3 luni;

91 lei pentru 6 luni; 182 lei pentru 12 luni.

Prețurile includ și tarifele poștale.

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjunct: Radu Cucuteanu

DTP: Adina Arnăutu

Rubrici permanente: Bobi (Fără Zahăr),

Dragoș Cojocaru, Andrei Crăciun,

Florin Ghețau

Carte: Mihaela Pascu-Oglindă,

Ioan-Alexandru Tofan

Muzică: Iulia Kácsó, Dragoș Carasevici,

Cum a ajuns Godzilla să dea lecții de eficiență economică americanilor

De ce au ajuns filmele să coste o avere? Marea mașinărie a Hollywoodului a ajuns în situația de a primi lecții de film și eficiență bugetară tocmai din Japonia, după ce filmul nipon *Godzilla Minus One* a reușit, păstrând proporțiile, să se dovedească mult mai reușit artistic și, mai ales, rentabil și eficient financiar decât blockbusterele americane.

DRAGOȘ COJOCARU

Lansat la finalul anului trecut și pe foarte puține ecrane americane și occidentale, *Godzilla Minus One* s-a dovedit atât un succes de critică, cât și un mare succes financiar, cu aproape 200 de milioane de dolari câștigați în întreaga lume. O asemenea sumă pare minusculă față de baletul miliardelor care sunt vehiculate în ultimul deceniu cu privire la blockbusterele de la Hollywood, dar nu trebuie uitat că acest *Godzilla* a fost lansat în mult mai puține săli decât un film american și, mai ales, că pentru realizarea lui japonezii spun că au cheltuit numai 15 milioane de dolari. Este o sumă uluitoare, doar o fracțiune din costul normal al unui blockbuster care, astăzi, ajunge să înghită sute de milioane de dolari numai pentru producție în sine.

Un studiu realizat de producătorul Stephen Follows arată că

în anul 2000 costul mediu de producție a unui film american era în jur de 38 de milioane de dolari, iar în 2021 se ridica la 87 de milioane, o creștere de 130 la sută. În ultimii ani au crescut și numărul filmelor foarte scumpe. Numai în 2023 s-au realizat 14 filme ce au costat peste 200 de milioane, dintre care doar unul, *Gardienii galaxiei 3*, a fost profitabil.

În economia actuală a Hollywoodului, un film poate începe să își calculeze profitul abia după ce câștigă în săli o sumă superioară bugetului de producție și a celui de promovare (extrem de ridicat) combinate. Prin urmare, în ultimii ani, pe măsură ce bugetele au crescut uluitor, nivelul de la care un film este un succes se apropie obligatoriu și trece de 1 miliard de dolari. Iar actuala schemă de funcționare dă tot mai mult rateuri în ultimii ani, iar un „modest” *Godzilla* japonez este astăzi mult mai rentabil decât filmele americane cu *Godzilla* sau omniprezentele producții cu supereroi. Acest *business model*, care duce costul celor mai mari filme ale anului la sume cu nouă cifre, este motivul

principal pentru care atât de multe mari studiouri pierd miliarde de dolari anual.

De aceea, marea întrebare care se pune în SUA este cum se poate realiza un film ca *Godzilla Minus One*, care arată atât de bine și totuși costă doar 1/16 din ceea ce înghite în medie un film Marvel?

Într-un interviu recent în revista „Vulture”, regizorul Takashi Yamazaki nu s-a abținut să pună sare pe rănile Hollywoodului, afirmând că filmul său (care este nominalizat și la Oscar pentru efecte speciale) a costat, de fapt, doar 12 milioane de dolari, fără a face prea mari economii în ceea ce privește confortul echipei de realizatori.

Dar cum au ajuns filmele americane să coste atât de mult? În vreme ce puțini comentatori în presa oficială vorbesc despre asta, comentarii independente, cum este celebrul videoblogger The Critical Drinker și alții ca el, nu se sfiesc să înșiruie cauzele reale a acestor bugete mult prea umflate.

Un prim motiv îl reprezintă

salariile gigantice ale vedetelor, salarii care au tot crescut în vreme ce puterea lor comercială s-a estompat simțitor. De exemplu, Jennifer Lawrence a primit 20 de milioane de dolari salariu pentru rolul din *Passengers*, adică din 15% din bugetul de producție al unui film care n-a fost un prea mare succes. Iar The Rock, se spune, va primi 50 de milioane pentru rolul într-un viitor film.

Al doilea mod prin care bugetele sunt umflate este prin ceea ce Critical Drinker numește parazitismul unei uriașe cohorte de producători de toate felurile, avocați, și cadre din management care se asociază fiecărui proiect cinematografic, care primesc salarii foarte mari pentru asta și fac foarte puțin sau nimic pentru filmul în sine.

În al treilea rând, filmele americane au ajuns mult prea dependente de efecte speciale digitale (CGI) care a ajuns astăzi să înghită sume uriașe. Efectele speciale din *Godzilla*, cu nimic mai prejos decât cele din filmele americane, au fost

realizate de o echipă de doar 35 de specialiști. Dincolo, la Hollywood, CGI implică munca mai multor echipe și a mai multor studiouri. Critical Drinker exemplifică cu exemple din filmele cu Indiana Jones. Primul film, celebru, *Cavalerii arcei pierdute*, realizat cu tehnici tradiționale, a costat în banii de azi 67 de milioane de dolari. Ultimul film din serie, *Dial of Destiny*, lansat anul trecut, a costat peste 300 de milioane și a fost un uriaș eșec comercial și artistic.

De asemenea, filmele sunt subminate și de scenariile tot mai slabe, realizate de scenariști neexperimentați, aleși în ultima vreme mai ales după criteriile ideologice și siliți să se conformeze unor formule menite să asigure succesul. Implicarea masivă a producătorilor, care nu lasă niciunui regizor libertate artistică, și o proastă planificare a producției în sine (care, în ultimul deceniu face ca un film să fie refilmat uneori de mai multe ori), au dus la această situație financiară catastrofală.

În interviul acordat „Vulture”, Yamazaki a fost și el de părere că Hollywoodul ar trebui să acorde mai multă atenție procesului de realizare a filmelor:

„Dacă există o viziune artistică solidă care este urmărită de-a lungul procesului de realizare a unui singur film, atunci cred că există o modalitate de a reduce costurile. Dacă poți comunica clar acea viziune celor implicați în construcția unui film, poate că nu este nevoie să faci multe experimente care să mănânce mult din cost și timp.” **SDC**

De la jambon la *jamon*

Dacă îți place un sport, trebuie să te pui la curent cu toate modificările de regulament care apar în timp din diverse motive, ori fiindcă se dorește transformarea respectivului sport într-o competiție mai atractivă pentru public și sponsori, ori că se urmărește creșterea gradului de integritate corporală a sportivilor.

Chiar și în sporturile de spart botul, cum ar fi boxul amator, a apărut casca de protecție. Nu mai zic de scrimă, în care practic nu mai ai nici o șansă să-l despici pe adversar. Azi este despre fotbal, fiindcă ne place multora și urmează schimbări pe care este musai să vi le explic.

S-a hotărât introducerea cartonașului albastru, care va fi mai șmecher decât cel galben, dar mai slab decât cel roșu, asta din urmă rămânând muma pădurii pentru orice jucător dornic de rupt tibii. Când arbitrul ți-l va arăta pe albăstrui, va însemna că te scoate în afara terenului timp de zece minute, ca să te lecuiști de proteste

sau de apucăturile de ninja. Apoi, dacă mai iei un albastru sau chiar un galben, primești automat și roșu, spre marea bucurie a suporterilor echipei tale, care vor scanda dorința fâțișă de a se implica emoțional cu rudele tale de parte feminină. Cam asta va face, în linii mari, noul cartonaș interpus între galben și roșu precum un drapel pe care chinezii ni l-au printat greșit.

O altă schimbare majoră, care deja își produce efectele, o reprezintă regula comutativității performanței sportive, cunoscută și ca regula Mbappe. Nu cunosc toate dedesubturile negocierilor privind transferul lui Kilian de la PSG

la Real Madrid, transfer a cărui epopee pare că nu se sfârșește mai devreme ca el să împlinească 35 de ani, însă regula asta nouă a rezolvat totul. Vă prezint întâi faptele, altfel explicația ar părea prea ermetică.

În meciul din ianuarie, dintre Real Madrid și Almeria, oaspeții au fost călare pe slujbașii regelui, conducând la un moment dat cu doi la zero. Doar trimisul regal care a intrat la pauză în vestiarul Realului, cu mesajul tranșant *vamos* al lui Filip al VI-lea a reușit să-i dezmoartească pe *los blancos*, care au egalat spre finalul minutelor regulamentare.

Apoi, de nicăieri, arbitrul a pus mâna la ureche ca să audă mai bine ce i se comunica din cască. A dat din cap afirmativ și a fluierat,

BOBI

VOI N-ĂȚI ÎNTREBAT, FĂRĂ ZAHĂR VĂ RĂSPUNDE

arătând centrul terenului, gol de 3-2 pentru Real și gata meciul. Stupoare pentru profani, extaz pentru fani. Tocmai dăduse Mbappe gol în meciul cu Lille și, conform regulii comutativității performanței sportive, golul se atribuie echipei la care jucătorul vrea să ajungă, dar nu poate. **SDC**